

[telif makale]

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Bu Okulu Tercih Süreçleri

Mehmet KORKMAZ

doç. dr., erciyes üniversitesi ilahiyat fakültesi öğretim üyesi
{ mkorkmaz@erciyes.edu.tr}

ERUIFD

[2013 / 1, SAYI: 16, SAYFA: 7-40]

ÖZ

İmam hatip liseleri ülkemiz örgün eğitim sistemi içerisinde yer alan, konumu ve işlevleri sürekli tartışılan kurumlardan birisidir. Bununla birlikte yapılan kimi tartışmaların çoğu eğitsel boyutlarla ilgili olmaktan uzaktır. Bu anlamda bu kurumlarla ilgili bilimsel araştırmalara daha çok ihtiyaç vardır. Bu çalışmada Kayseri örneğinde imam hatip lisesi öğrencilerinin bu okulu tercih süreçleri çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır. Araştırmaya 380 öğrenci katılmış, veriler anket yoluyla toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu bu okula isteyerek gelmekle birlikte, bu okulu tercih sürecinde yeterli araştırma yapmamışlardır. Öğrencilerin çoğu burada öğrenim görmekten memnundur. Bununla birlikte onların memnun olmadıkları hususlar da söz konusudur.

Anahtar Kelimeler: İmam Hatip liseleri, İmam Hatip öğrencileri, Okul tercih süreçleri

The Preferences Process of Imam Hatip Schools Students to this School

ABSTRACT

Imam hatip schools one of the important institutions for religious education experience in Turkey. These institutions continuously are being discussed because of their structural features, purposes, functions and their position in the education system. However, many of these discussions are far from being concerned with their educational dimensions. In this sense, these institutions need more scientific research.

Key Words: imam hatip schools, imam hatip students, preferences process of high schools

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Osmanlı Devletinden Türkiye Cumhuriyetine geçişte, eğitimle ilgili bazı kurumlarda yeniden düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenlemelerden birisi de 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla gerçekleştirilmiştir. Bu kanunun ilgili 4. maddesi gereğince, 29 merkezde “İmam Hatip Mektepleri” açılmıştır. 2258 öğrenciyle eğitime başlayan bu kurumlar, dönemin siyasi, sosyal, eğitimsel vb. şartlarının etkisiyle yıldan yıla kan kaybetmiş, 1928-1929 öğretim yılına gelindiğinde bu okullardan sadece ikisi ve burada eğitim gören 100 öğrenci kalmıştır.¹ 1930 yılında ise “öğrenci azlığı” iddiası ve gerekçesiyle bu kurumlar kapatılmıştır.² 1930-1949 yılları arasında resmi olarak din eğitimiyle ilgilenilmediği, hatta laiklik hassasiyeti gerekçesiyle bilinçli bir şekilde bu konunun göz ardı edildiği savunulmuştur.

1950’li yıllara girilirken, ortaya çıkan sorunların ve ihtiyaçların çıkardığı yeni durum karşısında, devlet zorunlu olarak dinle ve din eğitimiyle ilgilenmek durumunda kalmıştır.³ Bu yeni dönemin hemen başında, 1951 yılında 7 ilde “İmam Hatip Okulu” açılmış, daha sonraki yıllarda bunların sayısında kısmi artış yaşanmıştır. 1973 yılında yapılan yeni düzenlemeyle, ortaöğretim kurumlarına lise adı verilmiş, böylece bu kurumların ismi “İmam Hatip Lisesi” olarak değiştirilmiştir. Böylece bu kurumları bitirenler de ilk defa üniversiteye girebilme hakkına kavuşabilmişlerdir. 1985 yılında ise ilk “Anadolu İmam Hatip Lisesi” açılmıştır. 1995 yılına gelindiğinde bu kurumların sayısı 612’ye, öğrenci sayısı ise, 500 binin üzerine çıkmıştır. Bu gelişmeler karşısında dönemin iktidarları tarafından 1997 yılında alınan “kesintisiz 8 yıllık zorunlu eğitime geçiş kararı” ve 1998 yılında alınan katsayı düzenlemesi kararı imam hatip liselerini derinden etkilemiştir. Gariptir ki, 1930’lu yıllarda “öğrenci azlığı” gerekçesiyle kapanmak/kapatılmak durumunda kalan imam hatip liseleri 2000’li yıllara girilirken, “öğrenci fazlalığı” gibi iddia ve gerekçelerle yine kapanma/kapatılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu yıllardan sonra imam hatip liseleri için zor bir döneme girilmiş, bu kurumlar sadece niceliksel olarak değil, niteliksel olarak da bu süreçten olumsuz etkilenmiştir.⁴ Son yıllarda yapılan yeni düzenlemelerle söz konusu okullarla ilgili olarak (bina, öğrenci sayısı, öğretmen vb.) önemli bir

¹ İmam Hatip Okullarının açılış sürecine ve ilk öğrenci ve programlarına ilişkin bilgiler için bk. Mustafa Öcal, “İmam ve Hatip Mektepleri, Mezunlarından Bazıları İle Yapılan Mülâkatlar ve Şehâdetname Örnekleri” Uludağ İlahiyat Fak. Dergisi, Cilt: 12, Sayı:2, 2003 s. 51-101.

² Ayhan, H. Türkiye’de Din Eğitimi, DEM Yay., İstanbul, 2004, s. 64, ayrıca bk. R.Çakır, İ. Bozan, Talu, (2004), İmam Hatip Liseleri Efsaneler ve Gerçekler, TESEV yay., 2004, s.12, Diğer taraftan M. Öcal burada öğrenci azlığının bahane edildiğini asıl gerekçenin bu olmadığını ifade etmiştir. agm, s.101.

³ Bu yıllarda söz konusu okulların açılışı dünyada hızla yükselen komünizm tehlikesine karşı bir kuşak yetiştirme ile de ilişkilendirilmiştir. N. Subaşı, “İmam Hatip(li)ler Üzerine: Teolojik Birikimin Modern Kaynakları”, Değerler Eğitimi Dergisi, 2 (6), s. 118-119.

⁴ Korukçu, A. “İmam Hatip Liseleri” Din Eğitimi El Kitabı içinde, Ed. R. Doğan, R. Ege, 2010, s. 192-193.

nicelik artışı yaşanmaktadır. Bununla birlikte nitelik konusundaki iyileşmeler hala tartışılmaktadır.

Kuruldukları tarihten günümüze ülkemizde yaşanan siyasal, sosyal vb. gelişmelerden bir şekilde imam hatip liseleri de her dönem etkilenmiştir. Hemen her dönemde imam hatip liselerinin şiddetli savunucuları ve karşı çıkanları olmuştur. Ne var ki imam hatip liselerini savunma ya da karşı çıkma şeklinde öne çıkan bu refleksler çok defa konunun nicelik boyutuna yoğunlaşmış, nitelik boyutu daha az ilgilenilen bir konu olmuştur.⁵ Dolayısıyla yaşanan bütün bu süreçlerde bu kurumların meşruiyetini, yani laik okul sistemi içerisindeki yerini ve bu kurumlardaki sayısal değişimleri tartışmaktan, eğitim kalitesini tartışmaya pek vakit ve emek harcanmadığı söylenebilir.⁶ Hâlbuki imam hatip liselerinin niteliğinin, eğitim kalitesinin üzerine odaklanması, taraflara bu zamana kadar yapılan tartışmaların bir kısır döngüye dönüştüğünü ve zaten gereksiz olduğunu görme fırsatı sağlamakla kalmayacak, bu kurumların gerçek mahiyeti ve işlevlerini de gözler önüne serebilecektir. Dolayısıyla bu yeni anlayışla yapılacak araştırma ve tartışmalardan elde edilecek sonuçlar bu okulların kalitesini geliştirmeye de daha çok katkı sunabilecektir.

İmam hatip liselerinin niteliğinin artırılmasıyla ilgili olarak çeşitli konularda (program, ortam, araç gereç, öğretmen nitelikleri, öğrenci vb.) teorik ve uygulamalı, yerel ve bölgesel hatta ülke çapında derinlemesine çalışma ve araştırmalar yapılabilir. Bu anlamda araştırma yapılması gereken konulardan birisi de öğrenci boyutudur.

Öğrenci kaynağı imam hatip liselerinin niteliğini etkileyen/belirleyen önemli unsurlardan birisidir. Örneğin öğrencilerin bu okulu bilinçli bir şekilde tercih edip, etmemeleri, bu okula yönelik hazırbulunuşluk düzeyleri, motivasyon düzeyleri buradaki eğitim kalitesini doğrudan etkileyebilir. Bu konunun bir yönüdür. Diğer taraftan genel anlamda lise tercihi öğrencilerin kişisel, sosyal, kültürel gelişimleri ve gelecekleri açısından da üzerinde durulması gereken kritik bir konudur. Zira lise yılları, zorlu sınav süreçlerinden geçilerek ulaşılan ve bireyin daha sonraki eğitsel, sosyal, kültürel, mesleki yaşamını etkileyen/etkilemesi beklenen bir zaman dilimidir. Bu anlamda bireyin lise seçimi, onun üniversite tercihlerini, ileride iş bulup bulamayacağını, kimlerle arkadaşlık kuracağını, belki de eş seçimini bile etkileyebilir. Buradan da anlaşılacağı üzere, lise tercihi, bireyin hayatında aldığı/alacağı kritik kararlardan biridir. Bunun için bireyin okul (lise) tercihinin bilinçli yapması son derece önemlidir. Birey söz konusu tercihi ne kadar bilinçli yaparsa, burada verilen eğitim hizmetlerine bakışı, buradan alabilecekleri, karşılaşılabileceği zorluklarla baş edebilmesi o ölçüde yüksek olur. Bunun için okul

⁵ Akyürek, S., 2009, "İmam Hatip Liselerinde Din Öğretimi: Fırsat mı? İmkan mı? Girdap mı? Açmaz mı?", DİB, IV. Din Şurası Bildirileri, s.1.

⁶ Subaşı, 2004, agm. s. 121, Örneğin, bazı çalışmalarda imam hatip liselerindeki sayısal değişimler uzun uzun ele alınmakta, bu kurumlardaki niceliksel değişimlerle ülkemizdeki siyasal gelişmeler arasında ısrarla ilişki kurulmaktadır. R.Çakır, İ. Bozan, Talu, (2004), s. 57-70; İ. Bozan, (2007), Devlet ve Toplum Arasında Bir Okul: İmam Hatip Liseleri, Bir Kurum, Diyanet İşleri Başkanlığı, TESEV Yayını. s. 16-vd.

tercihleri sürecinde öğrencilere yapılacak bilimsel rehberlik hizmeti son derece önemlidir.

Söz konusu rehberliğin yaşanan gerçeklerle örtüşebilmesi, amacına ulaşabilmesi için öğrencilerin bu okulları tercih süreçlerinin, nedenlerinin, buradan beklentilerinin, buradaki eğitim süreçlerine ilişkin değerlendirmelerinin araştırılması son derece önemlidir. Diğer taraftan bu tür araştırmalardan elde edilecek bulgular imam hatip liselerinin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya çıkarılmasına, bunları geliştirici veya giderici tedbirlerin alınmasına da önemli katkılar sağlayabilir. Bu ihtiyaçtan hareketle işte bu çalışmada, Kayseri il merkezi örnekleminde, imam hatip lisesi öğrencilerinin bu okulu tercih süreçleri ele alınmıştır. Bu çerçevede;

- Bu okulu tercih eden öğrencilerin kişisel ve sosyal durumlarının neler olduğu,
- Bu özelliklerle imam hatip tercihleri arasında ilişki olup olmadığı,
- Öğrencilerin imam hatip lisesini tercih sürecinde bu okulun programları, eğitim ortamları vb. konularda araştırma yapıp yapmadıkları,
- Çevrelerinden (aile, yakın akraba çevresi, öğretmen, arkadaş vb.) yönlendirme olup olmadığı,
- Bu okulu isteyerek seçip seçmedikleri,
- Öncelikli seçme nedenlerinin neler olduğu,
- Mevcut durumdan memnun olup olmadıkları,
- Mezuniyet sonrası için planlarının neler olduğu, gibi sorulara cevap aranmıştır.

1.2. Yöntem

İmam hatip liselerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin bu okulu tercih süreçlerini bazı değişkenler açısından ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma, "betimsel tarama modeli" esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Betimsel tarama modelinde araştırma konusu yapılan bir durum, olgu, olduğu şekliyle betimlenmeye ve açıklanmaya çalışılır. ⁷ Ulaşılan sonuçlar yorumlanarak, genellemelere varılır. Bu araştırmada imam hatip lisesi öğrencilerine ilişkin veriler seçilen belli bir örneklemden anket yoluyla toplanmış, bu veriler belli bilimsel ilke ve teknikler çerçevesinde analiz edilmiş, değerlendirilmiş ve araştırma raporlaştırılmıştır.

1.2.1. Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini Kayseri il merkezindeki imam hatip liseleri oluşturmaktadır. Bu evrende yer alan okullardan, diğerlerine göre daha köklü bir geçmişe sahip olan iki okul "Ali Rıza Özderici Anadolu İmam Hatip Lisesi"^{*} (200 kişi) ve "Melikgazi Merkez Anadolu İmam Hatip Lisesi"^{**} (180 kişi) çalışma evrenine alınmış bu okulların içinden tesadüfi örnekleme yoluyla 380 kişi örnekleme dahil

⁷ Niyazi Karasar; Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yay., Ankara, 2002, s.77.

* Bu okul Anadolu İHL olarak 1994 yılında eğitime başlamıştır.

** Bu okul 1951 yılında eğitime başlamıştır.

edilmiştir. Anketler okul idarecilerinin bilgi ve yönlendirmesiyle belirlenen sınıflarda araştırmacı tarafından bizzat uygulanmıştır.

1.2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma 2013-2014 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında başında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Söz konusu ankette büyük ölçüde kapalı uçlu sorular kullanılmakla birlikte, bazı açık uçlu sorular da sorularak, öğrencilere görüş ve düşüncelerini kendi ifadeleriyle açıklama imkânı verilmiştir. Açık uçlu sorulardan elde edilen nitel veriler betimsel olarak analiz edilmiştir.⁸ Böylece nicel verilerin arka planını görebilmeye yardımcı olacak, daha anlamlı ve derinlemesine yorumlanabilmesine katkı sağlayabilecek nitel veriler elde edilmiştir.⁹ Elde edilen bu verileri okuyucunun görüp, nicel ve nitel diğer verilerle karşılaştırma yapmasına imkan sağlamak amacıyla, araştırmada gerektiğinde aynen alıntılara yer verilmiştir.

Araştırmada elde edilen nicel veriler ise SPSS 21.0 programına işlenerek, analizlere tabi tutulmuştur. Bu çerçevede her bir sorudan elde edilen verilerin frekans ve yüzdeleri hesaplanarak, tablolar halinde gösterilmiş, ihtiyaç duyulduğunda çapraz tablo (Ki-kare) analizleri yapılmıştır. Elde edilen nicel veriler belli bir sistem dahilinde açıklanmaya çalışılmış yeri geldikçe nitel verilerle birlikte değerlendirilerek, yorumlanmaya ve sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

1.2.3. Sınırlılıklar

1. Araştırma bulguları 2013-2014 eğitim-öğretim yılında, Kayseri İl Merkezinde yer alan “Ali Rıza Özderici Anadolu İmam Hatip Lisesi” ve “Melikgazi Merkez Anadolu İmam Hatip Lisesi” öğrencilerinin kendilerine uygulanan anket sorularına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

2. Araştırma anket verilerine dayanmaktadır. Dolayısıyla anket tekniğine özgü sınırlılıklar bu çalışma için de geçerlidir.

2. ÖĞRENCİLERİN İMAM HATİP LİSESİNİ TERCİH SÜREÇLERİNE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

2.1. Kişisel Duruma İlişkin Bulgular

İmam hatip lisesi öğrencilerinin bu kurumu tercih süreçlerini çeşitli açılardan ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada, öncelikle öğrencilerin tercih süreçlerinde etkisinin olabileceği düşünülen bazı değişkenlere ilişkin sorular sorulmuştur. Bu çerçevede aşağıda onların cinsiyetleri, sınıfları, anne-babalarının eğitim durumu, çalışma durumu, ailenin aylık geliri, ikamet ettiği yer, okuyan kardeş sayısı, ailede ve yakın akraba çevresinde orta ve yüksek din eğitimi

⁸ Ali Yıldırım; Hasan Şimşek; Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yay., Ankara, 2005, s. 224.

⁹ Nitel verilerin nicel verilere derinlik, ayrıntı ve anlam kazandırmak için kullanılması konusunda bk. bk. Ali Yıldırım; Hasan Şimşek; Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yay., Ankara, 2005, s. 311.

kurumlarından mezun olanların bulup bulunmama durumu vb. konularına ilişkin bulgular ortaya konmuştur.

2.1.1. Cinsiyetleri

Araştırmaya katılan öğrencilere sorulan sorulardan ilki onların cinsiyet durumu ile ilgilidir. Aşağıda buna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetleri

	F	%
Bay	152	40
Bayan	226	59,2
Cevapsız	2	0,8
Toplam	380	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 40'ını erkek öğrenciler, yaklaşık % 60'ını da kız öğrenciler oluşturmuştur. Okul idaresinden alınan bilgilere göre, araştırmanın yapıldığı 2013-2014 eğitim-öğretim dönemi itibariyle, Ali Rıza Özderici İmam Hatip Lisesinde toplam 834 öğrenci öğrenim görmektedir. Bunların 296'sı (%36) erkek, 538'i (%64) kızdır. Merkez Melikgazi Anadolu İmam Hatip Lisesinde ise 3200 öğrenci bulunmakta olup bunların 950'si (%30) erkek, 2250'si (%70) kız öğrencilerden oluşmaktadır. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere, örneklemdeki imam hatip liselerinde kız öğrencilerin oranları erkeklere göre oldukça yüksektir. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere kız öğrenciler imam hatip liselerine erkeklere nazaran daha yoğun bir yönelim göstermektedirler.¹⁰ Bu yönelimde çeşitli faktörlerin etkisi olduğu söylenebilir. Bunlara aşağıda değinilecektir. Bununla birlikte yapılan bazı araştırmalarda, imam hatip lisesi ortamının daha güvenli bir yer olarak algılanmasının ve bu kurumun din ve ahlak eğitimi konusunda daha yeterli bir yer olarak görülmesinin bu yönelimde etkili olan faktörlerden bazıları olduğu ifade edilmektedir.¹¹

2.1.2. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflar

Tablo 2. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıflar

	F	%
9	82	21,5
10	101	26,5
11	128	33,6
12	67	17,6
Cevapsız	4	0,8
Toplam	380	100,0

¹⁰ Bk. Akyürek, 2009, s. 8.

¹¹ R.Çakır, İ. Bozan, Talu, (2004), s. 75,76.

Tabloda da görüleceği üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 22'sini, 9., yaklaşık % 27'sini 10., yaklaşık % 34'ünü 11. ve yaklaşık % 18'ini de 12. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmaya her sınıftan belli oranda öğrenci dahil edilmeye çalışılmıştır. Ancak, idari güçlükler, sınıflardaki öğrenci sayılarının yetersizliği vb. nedenlerden dolayı bu tam olarak gerçekleştirilememiştir.

2.1.3. Öğrencilerin Yerleşme Puanları

Tablo:3. Öğrencilerin OKS-SBS Yerleşme Puanları

	F	%
300-350	51	13,4
351-400	219	57,5
401-450	90	23,6
451 ve üstü	7	1,8
Cevapsız	14	3,7
Toplam	380	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilere bu okula yerleşirken kullanılan OKS, SBS ortalama puanlarının kaç olduğu sorulmuştur. Böylece onların merkezi sınavlardan aldıkları puana göre akademik sınav ortalamalarının ne olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Tabloda görüldüğü üzere, öğrencilerin büyük çoğunluğunun puanı (% 13,4 ve %57,5 birlikte, yaklaşık %70) 400 puanın altındadır. Ülkemizde fen liselerine veya Anadolu liselerine yerleşebilme puanlarının 450-500 aralığında olduğu düşünülürse, yukarıdaki veriler bize araştırmanın yapıldığı tarih itibariyle, imam hatip lisesi öğrencilerinin merkezi sınav puan ortalamalarının genel itibariyle düşük olduğunu göstermektedir. Geçmiş yıllarda yapılan bazı araştırmalarda da bu durumdan yakınılmıştır.¹² Öğrencilerin genelinin akademik puan durumunun böyle olması, onların imam hatip lisesi tercihlerini etkileyebilir. Nitekim aşağıda gelecek sorularda görüleceği üzere öğrencilerden belirli bir kısmı, puanı başka okullara (Anadolu lisesi, fen lisesi vb.) yetmediği için bu okulu tercih etmek durumunda kaldıklarını söylemişlerdir. Diğer taraftan öğrencilerin akademik puan ortalamalarının düşük olması ve bir şekilde burayı zorunlu olarak tercih etmek durumunda kalmaları onların bu okula uyumlarını ve buradaki öğrenme süreçlerinin niteliğini de etkileyebilir.

2.1.4. Anne-Babanın Meslek/Çalışma Durumu

Tablo 4. Anne-Babanın Meslek/Çalışma Durumu

	Anne		Baba		
	F	%	F	%	
Ev hanımı	344	90,3	Serbest	36	9,4
Memur	18	4,7	Memur	122	32,0
İşçi	6	1,6	İşçi	104	27,3
Anne yok	4	1,0	Emekli	65	17,1
-	-	-	Esnaf	44	11,5
Cevapsız	9	2,4	Cevapsız	10	2,6
Toplam	380	100,0	Toplam	380	100,0

¹² Bozan, İ. (2007), s. 35-36

Araştırmaya katılan öğrencilerin neredeyse tamamına yakını, annelerinin mesleğiyle ilgili soruda “ev hanımı” seçeneğini işaretlemiştir. Buradan anlaşıldığına göre, imam hatip lisesi öğrencilerinin geldikleri aile çevresinde annelerin çalışma durumu yok denecek kadar azdır. Genel itibariyle onların anneleri, şehir/kent merkezinde ikamet etmekle birlikte, “ev hanımı” olarak yaşamlarını sürdürmektedirler.¹³ Yukarıdaki tabloya bakıldığında, araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun babalarının mesleğinin memur olduğu, bunu babası işçi olanların izlediği, babasının mesleğini emekli ve esnaf olarak belirten öğrencilerin de yine önemli bir oran teşkil ettiği görülmektedir. Babasının mesleğini “serbest meslek” olarak belirten öğrencilerin ise en düşük grubu oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu verilerden hareketle, araştırma büyükşehir merkezinde yapılmış olmasına rağmen, genel itibariyle imam hatip lisesi öğrencilerinin ailelerinin orta ekonomik ve sosyal tabakadan olduğu söylenebilir. Öğrencilerinin ailelerinin aylık gelirine ilişkin bilgiler içeren diğer tablo da bunu destekler niteliktedir. Başka araştırmalarda da benzer bulgular elde edilmiştir.¹⁴

2.1.5. Ailenin Ortalama Aylık Geliri

Tablo 5. Ailenin Ortalama Aylık Geliri

	F	%
0-500 TL	14	3,7
501-1000 TL	62	16,3
1001-1500 TL	95	24,9
1501-2000 TL	50	13,1
2001-2500 TL	74	19,4
2501-3000 TL	46	12,1
3000 TL 'den Fazla	35	9,2
Cevapsız	5	1,3
Toplam	380	100,0

Öğrencilerin ailelerinin aylık ortalama gelirlerini gösteren tablo incelendiğinde, yoğunluğun 500 TL ila 1500 TL aralığında olduğu görülmektedir. Ailesi 2000 TL'den daha fazla aylık gelire sahip olan öğrencilerin oranı ise yaklaşık % 40'tır. Buna göre, imam hatip lisesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin çoğunluğunun ailelerinin aylık ortalama gelirlerinin, orta ve ortanın altında olduğu söylenebilir. Bu veriler öğrencilerin ebeveynlerinin meslek durumlarına ilişkin veriler içeren tabloyla da paralellik göstermektedir.¹⁵ Bu anlamda ailelerin orta ve alt sosyo-ekonomik tabandan olmaları ile imam hatip lisesine yönelme arasında dolaylı da olsa bir ilişkinin olduğu düşünülebilir.

¹³ Benzer bulgular için bk. R.Çakır, İ. Bozan, Talu, (2004), s.114.

¹⁴ İbrahim Özgür Ünal, Sakarya İlinde İmam Hatip Algısı, Gazi Ü., SBE Yayınlanmamış YLT, s.22, Bk. Tablo 7.

¹⁵ Bk. Tablo 4.

2.1.6. Anne-Babanın Eğitim Durumu**Tablo 6. Anne-Babanın Eğitim Durumu**

Anne			Baba		
	F	%		F	%
Anne Yok	10	2,6	Baba Yok	3	0,8
Okuryazar	5	1,3	Okuryazar	-	-
İlkokul	220	57,7	İlkokul	105	27,6
Orta	32	8,4	Orta	52	13,6
Lise	70	18,4	Lise	83	21,8
İki yıllık/ Açık Öğretim	3	0,8	İki yıllık/ Açık Öğretim	17	4,5
Üniversite	24	6,3	Üniversite	109	28,6
Cevapsız	17	4,5	Cevapsız	12	3,1
Toplam	380	100,0	Toplam	380	100,0

Tablo 6.'da görüldüğü üzere, imam hatip liselerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin annelerinin içerisinde okur-yazar olmayanlar bulunurken, babalarda böyle bir durum söz konusu değildir. İlkokul mezunu olma oranı annelerde yaklaşık % 60'larda iken, babalarda % 28'lerdedir. Ortaokul mezunu olma durumu annelerde yaklaşık % 8, babalarda % 14, lise mezunu olma durumu annelerde % 18, babalarda % 21'dir. Üniversiteden mezun olma durumu annelerde % 6'larda iken, babalarda yaklaşık % 29'lardadır ki, bu oran genel tablo içinde de oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Bütün bu verilere bakıldığında, imam hatip liselerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerinin, babalarının eğitim düzeylerinden oldukça düşük olduğu söylenebilir. Bu veri geçmişte kadınların eğitim imkanlarından daha az yararlandıklarını göstermektedir. Bu anlamda imam hatip liseleri örneklemini düşünüldüğünde, geçmişte anneleri bu imkandan daha az yararlanmış olsalar da son yıllarda kız öğrenciler bu imkanlardan daha çok yararlanabilmektedirler. Diğer taraftan yukarıdaki tablo geçmiş yıllardaki araştırma sonuçlarıyla kıyaslandığında imam hatip lisesi öğrencilerinin veli (anne-baba) profilinin eğitim düzeylerinde önemli gelişmenin yaşanmış olduğu da dikkatlerden kaçmamaktadır.¹⁶

2.1.7. Ailede Okuyan Kardeş Sayısı**Tablo 7. Ailede Okuyan Kardeş Sayısı**

	F	%
Yok	91	23,9
1	129	33,9
2	114	30,2
3	34	8,9
4	9	2,4
5	3	0,8
Toplam	380	100,0

¹⁶ İbrahim Özgür Ünal, agt, s.22, Türkmen (Gül), 1998, s. 22', Ünlü, 1999, s.15' Altunsaray, 2000, s. 47'den aktaran R.Çakır, İ. Bozan, Talu, (2004), s.78-80.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kendileri hariç, ailelerindeki okuyan kardeş sayısını gösteren tablo incelendiğinde görüleceği üzere, bir kardeşi okuyan öğrencilerin oranı yaklaşık % 34, iki kardeşi okuyan öğrencilerin oranı % 30, üç kardeşi okuyan öğrencilerin oranı % 9, dört kardeşi okuyan öğrencilerin oranı ise yaklaşık % 2'dir. Öğrencilerin yazdıkları açıklamalar incelendiğinde, kardeşlerinin öğrenim gördüğü kurumların anaokulundan üniversiteye kadar farklılaştığı görülmüştür. Anne-babaların eğitim durumuna ilişkin tablodaki verilerle,¹⁷ hemen yukarıda yer alan tablodaki veriler karşılaştırıldığında, genel itibarıyla imam hatip lisesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin ebeveynlerinin, kendilerinin eğitim düzeyleri düşük olsa da, çocuklarının eğitimini önemsedikleri şeklinde bir yorum yapmak mümkündür.

2.1.8. Aile veya Yakın Akraba Çevresinde İmam Hatip Lisesi Mezunlarının Bulunma Durumu

Tablo 8. Aile veya Yakın Akraba Çevresinde İHL Mezunlarının Bulunma Durumu

	F	%
Var	235	61,9
Yok	138	36,2
Cevapsız	7	1,8
Toplam	380	100,0

16

Tablo 8.'de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 62 gibi büyük bir çoğunluğu, ailelerinde veya yakın akraba (amca, hala, dayı, teyze) çevrelerinde imam hatip lisesi mezunu olanların bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu veriler imam hatip öğrencilerinin aile ve yakın akraba çevresinde imam hatip lisesi mezunu olanların din eğitimi alanların oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Buradan dolayı da olsa, öğrencilerin aile ve yakın çevrelerinde imam hatip mezunlarının bulunması ile onların imam hatip liselerine yönelmeleri arasında bir ilişki kurulabilir. Nitekim ileride gelecek açık uçlu sorularda bazı öğrenciler aile çevrelerindeki imam hatip mezunlarının, bu okulu tercih sürecinde kendilerine yönlendirmediğini ifade etmişlerdir. Aşağıda ise ailede veya yakın akraba çevresinde yüksek öğretim düzeyinde din eğitimi alanların bulunup bulunmadığına ilişkin veriler ele alınmıştır.

2.1.9. Aile veya Yakın Akraba Çevresinde Yüksek Din Öğretimi Mezunlarının Bulunma Durumu

Tablo 9. Aile veya Yakın Akraba Çevresinde Yüksek Din Öğretimi Mezunlarının Bulunma Durumu

	F	%
Var	175	45,9
Yok	196	51,7

¹⁷ Bk. Tablo 6.

Cevapsız	9	2,4
Toplam	380	100,0

Tablo 9.'da görüldüğü üzere, öğrencilerin ifadelerine göre, imam hatip lisesi öğrencilerinin aile veya yakın akraba çevresinde iki veya dört yıllık dini yüksek öğretim kurumlarını* bitirenlerin oranı % 46'lardadır. Bu kurumları bitirmeyenlerin oranı ise yaklaşık %52'dir. Bu bulgu ayrıca değerlendirilebilir. Bununla birlikte, gerek aile veya yakın akraba çevresinde imam hatip lisesi mezunlarının bulunma durumuna ilişkin bir önceki tabloda yer alan veriler, gerekse bu tablodaki veriler, imam hatip lisesi öğrencilerinin gelmiş oldukları aile ve yakın akraba çevresinde orta öğretim veya yüksek öğretim düzeyinde din eğitimi alma durumunun yüksek olduğunu göstermektedir. Dolaylı da olsa buradan, söz konusu öğrencilerin geldikleri aile ve yakın akraba çevresi ile öğrencilerin imam hatip liselerine yönelmeleri arasında bir ilişki olduğu savunulabilir.¹⁸ Yapılan bir araştırmada da bu karşılıklı etkileşime dikkat çekilmiş, bu durumun bir tür "camia" oluşumuna yol açtığı iddia edilmiştir.¹⁹ Başka bir araştırmada velilerin çocuklarını imam hatibe gönderme konusunda yüksek bir kanaate sahip olduğu ifade edilmiştir.²⁰

3. ÖĞRENCİLERİN İMAM HATİP LİSESİNİ TERCİH SÜRECİNE İLİŞKİN BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında kendi görüşlerinden hareketle, araştırmaya katılan öğrencilerin imam hatip lisesini tercih sürecinde ne ölçüde bilinçli hareket ettikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede onların bu kurumun amaçları, programı, eğitim ortamı, mezunların istihdam durumu, mezuniyet sonrası iş imkanları vb. konularında araştırma yapıp yapmadıkları, çevrelerindeki kişilerin kendilerini yönlendirip yönlendirmediği vb. konulardaki bulgular ele alınmıştır.

3.1. Öğrencilerin İmam Hatip Liselerinin Amaçları, Programları, Eğitim Ortamları vb. Konusunda Araştırma Yapma Durumu

Tablo 10. İHL'nin Amaçları, Programları, Eğitim Ortamları vb. Konusunda Araştırma Yapma Durumu

	F	%
Evet	97	25,5
Kısmen	134	35,2
Hayır	145	38,3

* Yüksek İslam Enstitüsü, İlahiyat Meslek Yüksek Okulu, İlahiyat Önlisans ve İlahiyat Fakültesi kastedilmiştir.

¹⁸ İlahiyat fakültesi öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bk. M. Korkmaz, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", *Bilimname*, 2010. s.174-175.

¹⁹ R.Çakır, İ. Bozan, Talu, (2004), s.118.

²⁰ İbrahim Özgür Ünal, Sakarya İlinde İmam Hatip Algısı, agt. s.33.

Cevapsız	4	1,0
Toplam	173	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerden ancak yaklaşık % 25,5'i bu okulu tercih etmeden önce, imam hatip liselerinin amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konusunda araştırma yapıp yapmadıklarına ilişkin soruda, "Evet" seçeneğini işaretlemişler, dolayısıyla daha kesin bir kanaat belirtmişlerdir. Bu durum onların bu okulu daha bilinçli seçtikleri şekilde yorumlanabilir. Liseyi tercih sürecinde bu okulun amaçları, programları, eğitim süresi, ortamları, diğer imkanları vb. ile ilgili araştırma yapan öğrenciler, zihinsel ve duygusal olarak daha hazırlıklı gelebilirler, imam hatip liselerinin programlarına, ortamlarına daha kolay uyum sağlayabilirler. Geleceğe ilişkin hedeflerini, beklentilerini daha gerçekçi belirleyebilirler.

Bahsi geçen soruda "Kısmen" seçeneğini işaretleyen öğrencilerin oranı ise yaklaşık % 35'dir. Bu durum, söz konusu öğrencilerin kendilerince yeterli bulmasalar da yine araştırma yaparak, bu okula geldikleri şeklinde yorumlanabilir. Her ne kadar burada söz konusu öğrenciler kısmen araştırma yaptıklarını söylemişlerse de, hemen ileride görüleceği üzere, nereden, kimden araştırma yapıldığına ilişkin soruda öğrencilerden bir kısmı buna ilişkin net bilgiler verememişlerdir. Bu durum onların okul tercih sürecinde çok da bilinçli olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Yapılan çapraz tablo analizlerinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre nispeten daha çok araştırma yaptığı, bu okula yeni başlayanların (9. Sınıfların) diğerlerine göre daha çok araştırma yaptığı bulgusu elde edilmiştir. Bu durumda son yıllarda gelen öğrencilerin öncekilere göre bu okulu daha bilinçli seçtiği seçtikleri şeklinde bir yorum yapılabilir. Katsayı sorununun kalkmasının öğrencilerin bu okulu tercihini etkileyen faktörlerden biri olduğu savunulabilir. Zira onların bu yönde de ifadeleri olmuştur. Söz konusu ifadelerle aşağıda yer verilecektir.

Bu okulu tercih sürecinde herhangi bir araştırma yapmadığını ifade eden öğrencilerin oranı ise diğerlerinden daha yüksektir (yaklaşık % 38) Öğrencilerin hiçbir araştırma yapmaksızın lise tercihinde bulunmaları, onların İmam hatip ortamına, programlarına uyum sağlamalarını güçleştirebilir, onların bir takım hayal kırıklıkları yaşamalarına neden olabilir. Nitekim yapılan çapraz tablo analizlerinde, şu an bu okulda öğrenim görmekten memnun olmayan ve/veya kararsız olanların büyük oranda sözü edilen konularla ilgili her hangi bir araştırma yapmadığını söyleyenlerden oluştuğu görülmüştür.

3.2. Öğrencilerin İmam Hatip Liselerinin Amaçları, Programları, Eğitim Ortamları vb. Konusunda Nereden/ Kimlerden Araştırma Yaptığına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin İmam hatip lisesini tercih ederken, bu okulun amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konularda yaptıklarını söyledikleri araştırmayı nereden, kimlerden yaptıklarını öğrenmek amacıyla onlara açık uçlu ikinci bir soru yöneltilmiştir. Buna ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 11. İHL'nin Amaçları, Programları, Eğitim Ortamları vb. Konusunda Nereden/Kimlerden Araştırma Yapıldı

	F	%
Aile ve yakın akraba çevresi	66	17,4
Okul öğretmenleri	33	8,7
Arkadaşlar/Mezunlar	25	6,6
İnternet	18	4,7
Okulu ziyaret	6	1,6
Aile ve yakın akraba çevresi ve öğretmenler	10	2,6
Aile ve yakın akraba çevresi ve mezunlar	3	0,8
Aile ve yakın akraba çevresi ve İnternet	18	4,7
Arkadaşlar/Mezunlar ve İnternet	15	4,0
Öğretmenler ve Arkadaşlar/Mezunlar	8	2,1
Okul öğretmenleri ve İnternet	4	1,0
Aile ve yakın akraba çevresi, öğretmenler ve mezunlar	2	0,5
Aile ve yakın akraba çevresi, öğretmenler ve İnternet	2	0,6
Aile, yakın akraba çevresi, mezunlar ve İnternet	2	0,5
Mezunlar, öğretmenler ve İnternet	3	0,8
Aile ve yakın akraba çevresi, öğretmenler, mezunlar ve İnternet	2	0,6
Cevapsız	164	43,0
Toplam	380	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 17'si sadece "aile ve yakın akraba çevresi", % 9'u sadece "öğretmenler", yaklaşık %7'si sadece "mezunlar/arkadaşlar", yaklaşık % 5'i sadece "internet", yaklaşık %2'si ise bahsi geçen soruda ayrılan boşluğa "okulu ziyaret" ifadelerini yazmışlardır. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere, her biri tek tek düşünüldüğünde, araştırmaya katılan öğrencilerin içerisinde sadece bir çevreden/kaynaktan araştırma yapanların oranı % 2-17 arasında değişmektedir. Bahsi geçen soruda, her bir farklı sıklardan oluşmakla birlikte, sadece tek bir seçeneği işaretleyen öğrencilerin toplamda % 40'ının sadece bir kaynaktan/çevreden araştırma yaptığı anlaşılmaktadır. Burada sözü edilen çevrelerin her birinin tek başına (örn. sadece aile, veya sadece arkadaşlar vb.) öğrencilere imam hatip lisesinin amaçları, programları, ortamları vb. konularında ne ölçüde yeterli ve bilimsel bir rehberlik hizmeti sunabileceği tartışılabilir.²¹ Zira bahsi geçen çevreler/kaynaklar sadece kendi zaviyelerinden olumlu, önemli görünen veya olumsuz, önemsiz görünen noktalarda bilgi sunabilirler. Dolayısıyla yalnızca bir kaynaktan/çevreden bilgi edinilmesi imam hatip lisesi ile ilgili bazı boyutların eksik veya yanlış tanınmasına yol açabilir.

İlgili soruda boş bırakılan yerlere yukarıda belirtilen çevrelerden/kaynaklardan iki tanesinin ismini yazanların, dolayısıyla iki çevreden/kaynaktan araştırma yaptığını söyleyenlerin oranı %1-7 civarındadır. Üç

²¹ Alim Kaya; Asuman Baysal ve Diğerleri; Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Anı Yay., Ankara, 2005, s. 139.

çevrenin/kaynağın ismini yazanlar, dolayısıyla üç çevreden/kaynaktan araştırma yaptıklarını söyleyenler ise (% 1) yok denecek kadar azdır. Bütün bu veriler göstermektedir ki imam hatip lisesi öğrencilerinin içerisinde birden fazla kaynaktan/çevreden bilgi edinenlerin oranı oldukça düşüktür. Bu soruyu cevapsız bırakanların oranı da yaklaşık % 43'tür. Normal şartlarda öğrencilerin bahsi geçen konuda her hangi bir araştırma yapmaları durumunda bu soruya ilişkin belli bir kanaat belirtmeleri beklenirdi. Oysa onlar burada belli bir kanaat belirtmemişlerdir. Bu durumun nedenlerine ilişkin elimizde kesin bir veri olmamakla birlikte, bu soruyu cevapsız bırakan öğrencilerin de sözü edilen konularda herhangi bir araştırma yapmayanlardan oluştuğu savunulabilir.

Bütün bu verilerden hareketle, imam hatip lisesi öğrencilerinin büyük çoğunluğunun, bu okulun amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konusunda yeterli araştırma yapmadan burayı tercih ettikleri sonucu çıkarılabilir. Bir önceki tablonun verileri de bunu doğrular niteliktedir. Hatırlanacağı üzere, imam hatip lisesini tercih etmeden önce, okulun amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konusunda araştırma yaptıklarını daha kesin bir ifadeyle belirtenlerin oranı % 26'lara ancak gelebilmişti. Aşağıda gelen maddelerde elde edilen sonuçlar ise daha olumsuz bir fotoğraf ortaya koymaktadır.

3.3. İmam Hatip Lisesi Mezunlarının İş bulma İmkânları, üniversiteye yerleşme Durumları vb. Konusunda Araştırma Yapma Durumu

Tablo 12. İHL Mezunlarının İş bulma İmkânları, Üniversiteye Yerleşme Durumları vb. Konusunda Araştırma Yapma Durumu

	F	%
Evet	133	34,9
Kısmen	85	22,3
Hayır	154	40,7
Cevapsız	8	2,1
Toplam	380	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 35'i bu soruya "Evet" seçeneğini işaretleyerek, daha kesin bir ifade kullanırken, onların öğrencilerin % 22'si ise bahsi geçen soruda "Kısmen" seçeneğini işaretlemiştir. Söz konusu öğrencilerin yaklaşık % 41'i ise bu soruya "hayır" cevabını vermiştir. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere, imam hatip lisesi öğrencilerinin önemli bir kısmı, imam hatip mezunlarının iş imkânları, istihdam durumu, üniversiteye yerleşme durumları vb. konusunda hiç bir araştırma yapmaksızın okul tercihinde bulunmuşlardır. Bütün bu veriler imam hatip lisesi öğrencilerinin bu okulu tercih sürecinde yeterince bilinçli olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu soruya verilen cevapları daha belirgin kılmak ve tutarlılığı test etmek amacıyla, sorunun devamı olarak araştırmaya katılan öğrencilere, bahsi geçen konuda araştırma yapmışlarsa, bunu nereden, kimlerden yaptıkları da sorulmuştur. Buna ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

3.4. İmam Hatip Lisesi Mezunlarının İş İmkânları, İstihdam durumu, üniversiteye yerleşme durumu vb. Konusunda Nereden/ Kimlerden Araştırma Yapıldı

Tablo 13. İHL' Mezunlarının İş İmkânları, İstihdam durumu, Üniversiteye Yerleşme durumu vb. Konusunda Nereden/ Kimlerden Araştırma Yapıldı

	F	%
Aile ve yakın akraba çevresi	76	19,9
Öğretmenler	18	4,7
Arkadaşlar/Mezunlar	26	6,8
İnternet	21	5,5
Okulu ziyaret	1	0,3
Aile ve yakın akraba çevresi ve öğretmenler	4	1,1
Aile ve yakın akraba çevresi ve mezunlar	4	1,1
Aile ve yakın akraba çevresi ve İnternet	12	1,1
Okul öğretmenleri ve İnternet	5	1,4
Arkadaşlar/Mezunlar ve İnternet	3	0,9
Aile ve yakın akraba çevresi, öğretmenler ve mezunlar	1	0,3
Aile ve yakın akraba çevresi, öğretmenler ve İnternet	1	0,3
Aile, yakın akraba çevresi, mezunlar ve İnternet	2	0,5
Mezunlar, İnternet ve Okulu ziyaret	1	0,3
Cevapsız	205	53,4
Toplam	380	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 20'si % sadece aile ve yakın akraba çevresi, yaklaşık % 5'i sadece öğretmenler, yaklaşık % 7'si sadece mezunlar/arkadaşlar, sadece % 5,5'i sadece internet, bir öğrenci ise Okulu ziyaret ifadelerini yazmışlardır. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere, bahsi geçen konuda sadece bir çevreden/kaynaktan araştırma yapan öğrencilerin oranı % 37 civarındadır. İki çevreden/kaynaktan araştırma yapanların oranı % 1-6 civarında iken, üç çevreden/kaynaktan araştırma yapanlar ise toplamda yüzde % 6 civarındadır. Üç kaynaktan/çevreden araştırma yaptığını söyleyenler ise yok denecek kadar azdır. Yukarıda yer alan veriler göstermektedir ki, öğrencilerin içersinde imam hatip mezunlarının istihdam durumu, iş imkanları, üniversiteye yerleşme durumları vb. konusunda da birden fazla kaynaktan/çevreden bilgi edinenlerin oranı oldukça düşüktür. Bu soruyu cevapsız bırakanların oranının (yaklaşık % 53), oldukça yüksek çıkması ise hayli manidardır. Bu veri, sözü edilen konularda herhangi bir araştırma yapılmadığı veya yapıldıysa bile bunun nitelikli olmadığı, şeklinde yorumlanabilir. Zira belli bir araştırma yapılmış olsaydı öğrencilerin belli bir kanaat belirtmeleri beklenir, verilen seçenekler içersinden bir ya da bir kaçını işaretlemeleri gerektirir. Sonuç olarak, yukarıda yer alan verilerden hareketle, imam hatip lisesi öğrencilerinin büyük çoğunluğunun, bu okulu bitirenlerin istihdam durumu, iş imkanları, üniversiteye yerleşme durumu vb. konusunda yeterli araştırma yapmadan bu okulu tercih ettikleri söylenebilir.

3.5. İmam Hatip Lisesini İsteyerek Tercih Etme Durumu

Tablo:14. İHL'yi İsteyerek Tercih Etme

	F	%
Evet	265	69,8
Hayır	111	29,1
Cevapsız	4	1,0
Toplam	380	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin içerisinde imam hatip lisesini isteyerek tercih ettiğini belirtenlerin oranı yaklaşık % 70'tir. Bu oran oldukça önemlidir. Geçmiş yıllarda (1998-1999) yapılan bazı araştırmalarda bu okulu kendi isteği ile tercih ettiklerini söyleyenlerin oranı % 50 civarında çıkmıştır.²² İsteyerek yapılan tercihler öğrencilerin lise eğitimlerini olumlu yönde etkileyebilir. Böyle bir durumdaki öğrenciler, daha yüksek bir motivasyona sahip oldukları için lise ortamına daha kolay uyum sağlayabilirler. Burada karşılaşılabilecek sorunların üstesinden daha kolay gelebilirler, kendilerine sunulacak eğitim hizmetinden ve imkânlarından daha iyi yararlanabilirler. Yine de unutmamak gerekir ki isteyerek gelmek başarılı olmanın sadece bir boyutudur. Diğer önemli boyut ise bilinçli gelmektir. Dolayısıyla isteyerek lise tercihi yapmak kadar, bu tercihi bilinçli ve araştırarak yapmak da önemlidir.

22

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, bu okulu isteyerek seçmediklerini söyleyenlerin oranı oldukça önemli bir oran teşkil etmektedir (% 29). İmam hatip lisesi öğrencilerinin bu okula istemeyerek gelmiş olmaları, onların bu okula uyumlarını güçleştirebilir. Derslere, öğrenciliğe ilişkin tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu durumda onlar isteksizlik, stres, doyumsuzluk, içe kapanma vb. kişisel ve psikolojik problemler yaşayabilirler, eğitim süreçlerinde ve üniversiteye hazırlanmada motivasyon kaybı yaşayabilirler. Nitekim öğrencilerin açık uçlu sorulara yazdıkları ifadelerde buna ilişkin açıklamalar bulmak mümkündür.

“Müdür yardımcısı tercihlerimi benden habersiz değiştirdi” 11E, “Puanım yüksek de olsa, babam (başka okul için) olmaz dedi, ihl. istedi ve biraz da sülale baskısı vardı” 11k. “Araştırsaydım belki gelmezdim” 10E, “İhl. adına hiçbir şey bilmiyordum, puandan dolayı seçtim” 10K, “Puanım burayı tuttu ve bilinçsizce geldim”. 12E, “Yanlışlıkla oldu. Nasıl oldu anlamadım, ama geldim. Birden kendimi burada buldum” 10K.

Yapılan çapraz tablo analizinde, kısmen de olsa (%5) erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre bu okulu daha çok isteyerek tercih ettikleri bulgusu elde edilmiştir. Diğer taraftan 9.sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerin belirgin bir farkla bu okulu diğer sınıflara (10.,11.,12.) göre bu okulu daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Buradan 9. Sınıfta okuyan yani 2013-2014 yılında lise eğitime başlayan öğrencilerin geçmiş yıllarda başlayanlara göre bu okulu daha bilinçli seçtikleri, bunda da muhtemelen katsayı sorununun ortadan kalkmasının etkili

²² Ünlü, 1999 Türkmen, 1998'den aktaran R.Çakır, İ. Bozan, Talu, (2004), s.19.

olduğu sonucu çıkarılabilir. Ayrıca okulu isteyerek tercih ettiğini söyleyen öğrencilerin çoğunlukla aynı zamanda okulun amaç, program, ortam mezuniyet sonrası imkanlar vb. hakkında araştırma yapanlardan oluştuğu ve isteyerek tercih yapan öğrencilerin istemeden tercih yapanlara göre burada öğrenim görmekten daha çok memnun oldukları tespit edilmiştir.²³ Bu bulgular da araştırma yaparak gelme, isteyerek okulu tercih etme ve şuan okuldan memnun olma durumları arasında olumlu ilişkilerin olduğu şeklinde yorumlanabilir.

3.6. İmam Hatip Lisesini Tercih Sürecinde Yönlendirme Yapılma Durumu

Tablo: 15. İHL Tercihinde Yönlendirme Yapılma Durumu

	F	%
Oldu	293	77,2
Olmadı	70	18,4
Cevapsız	17	4,5
Toplam	380	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 77'si imam hatip lisesini tercih etmelerinde çevrelerindeki kişilerin yönlendirmesinin olduğunu, % 18'inin de herhangi bir yönlendirme olmadığını ifade etmişlerdir. Yapılan çapraz tablo analizinde, yönlendirme yapıldığını ifade eden öğrencilerinin çoğunun kız öğrencilerden oluştuğu, dolayısıyla kızların bu okulu tercih sürecinde daha çok yönlendirildiği anlaşılmıştır. Buradan ailelerin özellikle kız çocukları için imam hatip lisesi eğitimine ve ortamını daha farklı bir gözle baktıkları yorumu yapılabilir. Nitekim başka araştırmalarda da velilerin bu yönde talep ve beklentilerinin olduğu ifade edilmiştir.²⁴

Ortaöğretim süreçlerinde, özellikle de meslek seçiminde öğrencilerin yapacakları tercihler konusunda onlara bilimsel bir rehberlik hizmeti sunulması önemlidir.²⁵ Öğrenciler kendilerinin göremedikleri riskleri, imkanları bu rehberlik hizmeti sayesinde görebilirler.²⁶ Öğrencilere yapılacak rehberlik ve yönlendirme hizmetinin bahsi geçen katkıları sağlayabilmesi için uzmanları tarafından yapılması gerekir. Aile çevresinin veya arkadaş çevresinin sunacağı rehberlik ve yönlendirme hizmeti yeterli olmayabilir. Bu da öğrencinin yanlış kararlar almasına yol açabilir. Dolayısıyla öğrenci gelecekteki yaşamını etkilemede kritik bir öneme sahip olan lise yıllarını verimsiz ve bir takım pişmanlıklarla geçirmek durumunda kalabilir.

3.7. İmam Hatip Lisesi Tercihini Etkileyen Öncelikli Sebepler

Araştırmaya katılan öğrencilerin okul tercihlerini etkileyen öncelikli sebeplerin neler olduğunu tespit edebilmek amacıyla, onlara "İmam Hatip Lisesi

²³ Bk. Tablo 17'nin analizi ve yorumları.

²⁴ R.Çakır, İ. Bozan, Talu, (2004), s.26, 118.

²⁵ Alim Kaya; Asuman Baysal ve Diğerleri; Psikolojik Danışma ve Rehberlik, s. 139.

²⁶ Binnur Yeşilyaprak; Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım, Nobel Yay., Ankara, 2003, s.172.

tercihinizi etkileyen öncelikli sebep ya da sebepler nelerdi?” şeklinde bir sorulmuş, onlardan bahsi geçen soruda verilen şıkları önem sırasına koymaları, kendi gerekçeleri varsa onları da yazmaları istenmiştir. Bu çerçevede ortaya çıkan tablo şöyledir.

Tablo 16. İHL Tercihini Etkileyen Öncelikli Sebepler

Aile ve yakın çevrenin istekleri	27	7,1
Başka liselere puanının yetmemesi	16	4,2
Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme	10	2,6
İmam Hatip ortamının daha uygun olması	7	1,8
DİB’ te görev almayı düşündüğüm için	2	0,5
Mezun olunca daha kolay iş bulabileceğim için	0	0,0
Başka	1	0,3
Aile ve yakın çevrenin istekleri, Başka liselere puanının yetmemesi	26	6,8
İmam Hatip ortamının daha uygun olması, DİB’te görev almayı düşündüğüm için	24	6,3
Aile ve yakın çevrenin istekleri, Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme	16	4,2
Aile ve yakın çevrenin istekleri, İmam Hatip ortamının daha uygun olması	13	3,4
Başka liselere puanının yetmemesi, Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme	8	2,1
Aile ve yakın çevrenin istekleri, Mezun olunca daha kolay iş bulabileceğim için	3	0,8
Başka liselere puanının yetmemesi, İmam Hatip ortamının daha uygun olması	2	0,5
İmam Hatip ortamının daha uygun olması, Mezun olunca daha kolay iş bulabileceğim için	2	0,5
DİB’ te görev almayı düşündüğüm için, Mezun olunca daha kolay iş bulabileceğim için	2	0,5
Aile ve yakın çevrenin istekleri, Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme, İHL ortamının daha uygun olması	80	19,1
Aile ve yakın çevrenin istekleri, Başka liselere puanının yetmemesi, Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme	39	10,3
Başka liselere puanının yetmemesi, Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme, İHL ortamının daha uygun olması	22	5,7
Aile ve yakın çevrenin istekleri, Başka liselere puanının yetmemesi, İHL ortamının daha uygun olması	19	5,0
Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme, İmam Hatip ortamının daha uygun olması, DİB’ te görev alma için,	17	4,4
Aile ve yakın çevrenin istekleri, Başka lis. puanının yetmemesi, Daha kolay iş bulabileceğim için	7	1,9
Aile ve yakın çevrenin istekleri, Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme, Daha kolay iş bulabileceğim için	7	1,9
Aile ve yakın çevrenin istekleri, İHL ortamının daha uygun olması, DİB’ te görev almayı düşündüğüm için,	5	1,3
Aile ve yakın çevrenin istekleri, İHL ortamının daha uygun olması, Daha kolay iş bulabileceğim için	5	1,3
Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme, İHL ortamının daha uygun olması, Daha kolay iş bulabileceğim için	4	1,1
Aile ve yakın çevrenin istekleri, Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme, DİB’ te görev almayı düşündüğüm için,	3	0,8
Aile ve yakın çevrenin istekleri, DİB’te görev almayı düşündüğüm için, Daha kolay iş bulabileceğim için	2	0,5
Aile ve yakın çevrenin istekleri, Başka liselere puanının yetmemesi, Başka	2	0,5
Aile ve yakın çevrenin istekleri, Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme, Başka	2	0,5
Başka liselere puanının yetmemesi, İHL ortamının daha uygun olması, DİB’ te görev almayı düşündüğüm için,	1	0,3
Başka liselere puanının yetmemesi, İmam Hatip ortamının daha uygun olması, Daha kolay iş bulabileceğim için	1	0,3
Başka liselere puanının yetmemesi, Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme, DİB’ te görev almayı düşündüğüm için,	1	0,3

Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme, DİB' te görev almayı düşündüğüm için, Daha kolay iş bulabileceğim için	1	0,3
Aile ve yakın çevremın istekleri, Başka liselere puanımın yetmemesi, DİB' te görev almayı düşündüğüm için,	1	0,3
Cevapsız	3	0,8
Toplam	38 0	% 100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde yaklaşık % 17 oranındaki bir öğrenci grubunun tek bir nedenle imam hatip lisesini tercih ettiğini söylediği görülmektedir. Buna göre, tek bir seçeneği işaretlen öğrencilerin içerisinde % 7 ile “aile ve yakın çevremın istekleri” seçeneğini ve % 4 ile “Başka liselere puanım yetmediği için” seçeneğini işaretleyen öğrenciler diğerlerine göre daha öne çıkmıştır. İki seçeneği işaretleyen öğrenciler ise yaklaşık % 24'lük bir oran teşkil etmektedir. Buna göre söz konusu öğrencilerin imam hatip tercihinde en az iki faktör etkili olmuştur. Bunların içerisinde, “Aile ve yakın çevremın istekleri”, ve “Başka liselere puanımın yetmemesi” seçenekleri ile, “İmam Hatip ortamının daha uygun olması”, “DİB'te görev almayı düşündüğüm için” seçeneklerini işaretleyen öğrenciler diğerlerine göre daha çok öne çıkmıştır.

Üç seçeneği işaretleyen öğrenciler ise yaklaşık % 58'lik bir oran teşkil etmektedir. Bu öğrencilerin içerisinde “Aile ve yakın çevremın istekleri”, “Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme”, “İmam Hatip ortamının daha uygun olması” %19, seçeneklerini ve “Aile ve yakın çevremın istekleri”, “Başka liselere puanımın yetmemesi”, “Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme” % 10,3 seçeneklerini işaretleyenler daha çok öne çıkmıştır.²⁷ Buradan anlaşıldığına göre, imam hatip lisesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin çoğunluğunun bu okulu tercihlerinde veya yönlendirilmelerinde en az üç faktörün şöyle ya da böyle etkisinin olduğu söylenebilir.

Tablo bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bu faktörlerin içerisinde, “aile ve yakın çevremın istekleri” toplamda yaklaşık % 60'la önemli bir yer teşkil etmektedir. Bunu sırasıyla “Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme isteği” (% 56), ve “İmam Hatip ortamının daha uygun olması” (yaklaşık % 54), izlemektedir. “Başka liselere puanın yetmemesi” ise toplamda yaklaşık % 34'lük bir oranla öğrencilerin bu okulu tercihinde önemli bir diğer bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatırlanacağı üzere bu okulu istemeden seçtiklerini söyleyenlerin oranı yaklaşık % 30'dur. Bu anlamda söz konusu öğrencilerin bazılarının kendi isteğiyle değil, ailelerinin istekleri ve katsayı sorunu gibi zorunluluklar nedeniyle bu okulu tercih etmek durumunda kaldıkları söylenebilir.

Yukarıdaki tablodan elde edilen verilere göre, “DİB'te görev almayı düşündüğüm için” seçeneği (yaklaşık % 16) ve “Mezun olunca daha kolay iş bulabileceğim için” yaklaşık (% 10) seçeneklerinin ise diğer faktörlere göre öğrencilerin okul tercihlerinde en az etkili olan faktörler olduğu savunulabilir.²⁸ Bu anlamda söz konusu öğrencilerin dünyasında Diyanet İşleri Başkanlığı ile ilgili

²⁷ Bu konudaki başka bulgular için bk. Cebeci, 1993, s.112,113

²⁸ Cebeci'nin Araştırmasında da din görevliliğini düşünenlerin oranı oldukça düşük çıkmıştır. Bk. Cebeci, age, s. 112-

görevlere ilişkin bir beklentinin oluşmadığı söylenebilir. Ayrıca burada onların zihninde lise bitince hemen bir mesleğe başlama düşüncesinin de henüz oluşmadığı iddia edilebilir.

Bütün bu veriler bize göstermektedir ki, öğrencilerin bu okulu tercihinde ailelerin önemli bir rolü vardır. Ailelerin çocuklarını bu okula göndermelerinde etkili olan faktörler ayrıca araştırılabilir. Ancak buradaki diğer veriler birlikte okunduğunda, onların çocuklarının daha çok dini bilgi almasını istemelerinin ve imam hatip lisesinin ortamına ilişkin beklentilerinin önemli faktörler olarak karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Türkiye’de İmam Hatip algısının araştırıldığı bir çalışmada da katılımcıların % 70’i İHL’lerde çocuklara ahlakî bir eğitim verildiğini düşünmektedir.²⁹ Yapılan başka araştırmalarda da benzer hususlara dikkat çekilmiştir.³⁰

3.8. Şu an İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Görmekten Dolayı Memnun Olma Durumu

Tablo: 17. İHL’den Memnuniyet Durumu

	F	%
Memnun	233	60,9
Memnun değil	67	17,6
Kararsız	78	20,5
Cevapsız	4	1,0
Toplam	380	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilere şuan imam hatip lisesinde öğrenim görmekten dolayı memnun olup olmadıkları sorulmuş, bu soruda ayrıca “çünkü” ifadesi de yazılarak onların memnuniyet durumlarının arka planında yatan faktörler öğrenilmeye çalışılmıştır. Tabloda da görüldüğü üzere, söz konusu öğrencilerin yaklaşık% 61’i bu okulu okumaktan dolayı memnun olduklarını belirtmiştir. Öğrencilerin çoğunluğunun burada olmaktan dolayı memnun olmaları önemli bir bulgudur. Söz konusu öğrenciler memnuniyet durumlarının gerekçeleri olarak bir takım ifadeler yazmışlardır. Buna ilişkin görüşlerden bazıları şöyledir:

“Okulum sayesinde dinimi daha iyi tanıyacağım”9E, “Ben bir Müslüman’ım ve dinimi en iyi öğrenebileceğim yerlere muhtacım” 12E, “Hayatın gayesini öğreniyoruz” 10E, “Namaz ve Kur’an eğitimi alıyoruz” 9E, “Dini ilimler konusunda daha fazla bilgi sahibi oluyorum.”11K, “Din eğitimi konusunda iyi bir tercih”12K, “Namaz kılma alışkanlığımı burada öğrendim”12K, “Diğer liselere kıyasla, insanın yetişmesi, dünyadaki amacını anlaması için iyi bir okul”11K, “Buraya geldikten sonra bütün davranışlarım değişti ve bundan çok memnunum” 10K.

Bu görüşleri dile getiren öğrenciler temelde daha çok din eğitimi alabilme imkanını öne çıkarmışlar ve bu yöndeki talep ve beklentilerini karşıladığı için bu

²⁹ TİMAV, Türkiye’de İmam Hatip Algısı” s.48.

³⁰ R.Çakır, İ. Bozan, Talu, (2004), s. 23, Cebeci, 1989,

okuldan memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Aşağıdaki görüşlerde ise diğer derslerle birlikte yine din eğitimi alabilme imkanı öne çıkarılmıştır.

“Bana her alanda eğitim verildi. Din, fen, sosyal alanlar vb.” 12k, “Dini ve ilmi konuları aynı yerde görüyoruz. Normal Anadolu lisesinden farkımız yok, din yönünden avantajlıyız” 10e” Hem din eğitimi almak hem de diğer dersleri birlikte götürmek güzel”10E.

Diğer bir grup öğrenci ise daha çok imam hatip ortamıyla ilgili konuları öne çıkarmışlardır. Buna ilişkin bazı görüşler şöyledir:

“Ortam uygun”9E “Ortamı ve eğitimi güzel”11K, “Sınıflarda erkekler yok, hocalar çok iyi”9K, “Ortam rahat ve güzel” 12K, Çok güzel bir ortamı var.”10E “Arkadaş ortamı ve hocaları güzel”9k, “Dinimi rahatça yaşıyorum, başörtüsü problemi yok.”11K, “Başörtümle okuyabilmek için iyi bir tercih”12K, “Namaz kılma olanağı var, ders saatleri ona göre ayarlanıyor,10E.

Bu görüşlerde de geçtiği üzere, söz konusu öğrenciler imam hatip ortamının rahatlığını, bu ortamda baş örtüsü serbestliğinin olmasını, namaz kılabilme imkanının olmasını öne çıkarmışlar, bu okulun bu yönüyle kendi talep ve beklentilerini karşıladığı için memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

Buraya kadar verilen ifadelerden de anlaşılacağı üzere, halen bu okulda öğrenim görmekte olan öğrencilerin daha fazla din eğitimi alabilme, diğer derslerle birlikte din eğitimi alabilme, ortamın getirdiği olumlu hava vb. nedenlerle burada bulunmaktan memnun oldukları anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 18'inin burada olmaktan dolayı memnun olmadığı, yaklaşık % 21'inin de kararsız olduğu anlaşılmaktadır. Bu veriler araştırmanın yapıldığı örneklem itibarıyla, imam hatip lisesinde okumakta olan öğrencilerin neredeyse % 40'ının halen bu okulu okumaktan dolayı memnun olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin açık uçlu soruya yazdıkları cevaplar onların memnun olmama sebeplerine ilişkin dikkat çekici detaylar ortaya koymaktadır. Burada önce memnun olmayanların gerekçeleri, daha sonra kararsız olanların gerekçeleri ortaya konmuştur.

“Öğretmenleri yaşlı, bazıları iyi ama ders anlatma konusunda yetersiz kalıyorlar”11K, “Hocalar sağ olsun insanı okuldan soğutuyor”11K, “Öğretmenleri artık yaşlı ve konu anlatımı yapamıyorlar” 9K “Hocalar ve dersler çok zor, teşvik yok” 10E, Bu okulda sadece meslek derslerine yönelik çalışıyorum, hocalar da tecrübelerini fazla zorlayarak belli ediyorlar”10E, “Eğitim yetersiz”11K.

Bu görüşlerde geçtiği üzere, öğrencilerin bir kısmının bu okuldan memnun olmama nedenleri daha çok öğretmen boyutu üzerine toplanmıştır. Onlar öğretmenlerin genel itibarıyla yaşlı olmasını ve öğretim yöntemlerini etkili kullanamamalarını temel memnun olmama gerekçesi olarak ileri sürmüşlerdir. Aslında burada sorun edilmesi gereken husus kıdem yani yaş değil, söz konusu yaşlı hocaların etkili ders işleyememeleridir. Bir grup öğrenci ise başka bir hususa dikkat çekmişlerdir.

“Ben başörtüm için buraya geldim fakat şimdi serbest oldu. Bu okulun en sevmediğim yönü asosyal oluşu” 11K, “Okul ortamı sıkıcı, eğlence namına bir şey yok, onu da geçtim, meslek derslerinin ödevlerini yapmaktan sayısal dersleri çalışmaya vakit bulamıyoruz.” 10K, “Hiçbir sosyal aktivite yok”. 10K, “Meslek dersleri çok ağır ve hocalar çok sıkıyor, aktivite olarak hiçbir şey yapmıyoruz” 10K “Çok sıkıcı, aktivite yok, diğer okullar sosyal aktiviteler yaparken bir hapis hanede gibiyiz, bu okuldaki tek güzel şey Kur’an okumamız. Bu okula geldiğimden beri okula gelmek istemiyorum” 10K “Hiçbir aktivite yok, arkadaş çevresi yok” 9E

Söz konusu öğrenciler imam hatip ortamında sosyal aktivitelerin olmayışını temel memnuniyetsizlik sebebi olarak yazmışlardır. Bu okullar şehir merkezindedir. Şehir merkezinde bu tür etkinliklerin yokluğundan veya yetersizliğinden yakınılması da ilginç bir durumdur. Ayrıca bu görüşleri dile getiren öğrencilerin çoğunun kız öğrencilerden oluşması da bir başka dikkat çekici durumdur. Bu anlamda söz konusu okullarda sosyal, kültürel, sportif etkinliklerin yetersizliğinin önemli bir sorun olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bir başka grup öğrenci ise okul programlarına ilişkin görüşleri ileri sürmüşlerdir.

“İsteyerek gelmiştim ama şimdi pişmanım, meslek dersleri zor, puanımız düşüyor,” 12E, *“Mesleki derslerde çok zorlanıyorum”* 10E, *“Ezber yapmak zorunda olduğum için çok zorlanıyorum”* 11E, *“Senelik ezberler çok ve mealleri ağır oluyor”* 11E, *“Dersler çok ağır, dersaneye mi gidelim okula mı?”* 12E, *“Arapça benim için gereksiz bir ders çünkü ben tıp istiyorum”* 9K, *“Meslek dersleri (fıkıh, Arapça, hadis vb.) ağır geliyor* 10K, *“Burada Kur’an ve Arapça dersleri beni zorluyor, ezber yapamıyorum, anlamıyorum, ihl’nin temposu çok fazla ayak uyduramıyorum”* 12E

Bu görüşleri ileri süren öğrenciler ise özellikle meslek derslerinin zorluğundan, ezberlerin çok oluşundan, kendilerinin bu derslere uyum sağlayamamasından dolayı imam hatipte okumaktan memnun olamadıklarını ifade etmektedirler. Buradaki veriler farklı bağlamlarda değerlendirilebilir. Örneğin öğrencilerin zihin dünyasında meslek derslerine ilişkin böylesine olumsuz bir algının olması, bu derslerinin niteliğiyle ilgili olarak çeşitli sorunların olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte buradaki veriler nötr olarak program yapısı açısından değerlendirildiğinde öğrencilerin bu programlardaki meslek derslerinin yoğunluğundan ve bu derslerin zorluğundan yakındıkları şeklinde yorumlanabilir. Tablo böyle okunduğunda bu veriler söz konusu öğrencilerin yeterli araştırma yapmadan burayı tercih ettikleri şeklinde de yorumlanabilir. Zira imam hatip lisesi programlarında meslek derslerinin ve bir takım ezberlerin olduğu bir vakiadır. Ancak bu öğrenciler ya bu durumu bilmeden burayı tercih etmişlerdir. Ya da derslerde izlenen yöntemler onları böyle söylemeye yöneltmiştir. Başka bir grup öğrenci ise yine programla ilgili eleştiri getirmiştir:

Eğitimi iyi ama, meslek derslerinden diğer derslere vakit bulamıyoruz, üniversite hazırlanmak yerine meslek derslerine çalışıyoruz” 11K, *“Meslek derslerine çalışmaktan, ezber yapmaktan üniversiteye hazırlanmaya vakit bulamıyoruz”* 11K, *“Ben bir sayısalcıyım ve rakip halindeyim diğer okullardaki*

rakiplerin bizden fazla sayısal ders gördüğü için memnun değilim” 11E, “sayısal dersler burada çok yetersiz.”11E, Dinimizi daha iyi öğrendim, hayatımı nasıl şekillendireceğimi öğrendim ama ilahiyat hariç başka bölümlere pek yardımcı dersler görmüyoruz” 12K, “meslek derslerine ağırlık veriliyor, diğer derslere çalışmıyorum, sayısal olduğu halde 1 saat geometri dersi var,” 10K, Ben ihl’ye dinimi öğrenmek için geldim ama Kur’an’a Arapçaya çalışmaktan diğer derslere çalışmıyorum” 10e, 12.sınıfta sınavımız var, diğer liseler test çözerken, biz hem ezber, hem yazılılar hem de diğer dersleri idare etmek zorundayız” 11K.

Bu görüşleri dile getiren öğrenciler temelde programlarda meslek derslerinin fazla oluşundan, okul programında üniversitede tercih etmeyi düşündükleri alanlarla (sayısal) ilgili derslerin olmamasından ve üniversiteye yeterince hazırlanamamaktan dolayı memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. İmam hatip programları incelendiğinde de sayısal derslerin az olduğu bir vakaadır. 2013-2014 yılındaki programda bu yönde bir takım düzenlemeler yapılmıştır.

Yapılan çapraz tablo analizlerinde cinsiyet açısından manidar bir farklılık bulunamamıştır. Sınıflar itibariyle 9. Sınıfların memnuniyetinin diğer sınıflara göre yaklaşık 15-20 puan daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ayrıca isteyerek tercih edenlerin memnuniyet ortalaması istemeden gelenlerinkinden % 50 daha fazla çıkmıştır. Bu veriler bize imam hatip lisesini isteyerek tercih etme ile, bu okuldan memnun olma arasında olumlu bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Ancak isteyerek gelenlerin içinde memnun olmayanların (% 8), ve kararsızların (% 15,5) olması bazı öğrencilerin, eğer doğru beklentilere sahip idiyse, beklediklerini bulamadıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda söz konusu okulun eğitimine dair sorgulanmaya muhtaç hususların olduğu akla gelmektedir.

İmam hatip lisesini tercih sürecinde çeşitli çevre ya da kişilerce kendilerine yönlendirme yapıldığını söyleyenler, yönlendirme olmadı diyenlere göre nispeten (%8) daha memnun gözükmektedir. Diğer taraftan yönlendirme olmadığını söyleyenlerin memnuniyet durumunun daha çok kararsızlarda toplanmış olması da (%28) bunu destekler niteliktedir. Buradan imam hatip lisesini tercih sürecinde doğru yönlendirme ve rehberlik ile bu okuldan memnun olma arasında olumlu ilişkinin olduğu/olacağı sonucu çıkarılabilir. Ayrıca halen bu okulda olmaktan dolayı memnun olduğunu söyleyenlerin çoğunluğu, bu okulun amaç, program, ortamı vb. hakkında araştırma yaptığını söyleyenlerden oluşmaktadır. (Araştırma yapmadığını söyleyenlere göre, yaptığını söyleyenlerin memnuniyet düzeyi % 23 daha yüksek). Sonuç olarak, imam hatip lisesini tercih sürecinde öğrencilerin bilgilendirilmesi, onların araştırma yaparak bu okulu seçmeleri, onların bu okula ilişkin motivasyonlarını ve memnuniyet durumlarını etkilemede de önemlidir.

3.9. Öğrencilerin Üniversite Okuma İsteği ve Düşündükleri Fakülteler

Araştırmaya katılan öğrencilere lise eğitimleri bitince üniversite eğitimlerine devam edip etmeyecekleri edeceklerse hangi fakülteleri düşündükleri sorulmuş, böylece onların geleceğe ilişkin planları hakkında fikir edinilmeye çalışılmıştır.

Tablo:18. Üniversitede Okuma isteği

	F	%
Evet	366	96,1
Hayır	-	-
Karar vermedim	9	2,4
Cevapsız	6	1,6
Toplam	380	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin neredeyse tamamı üniversitede eğitimlerine devam edeceklerini ifade etmişlerdir. Çok az bir öğrenci grubunun bu konuda farklı kanaatte olduğu anlaşılmıştır. Yapılan bir araştırmada da velilerin de bu yönde kanaate sahip oldukları ifade edilmiştir.³¹ Araştırmaya katılan öğrencilere hangi fakülte ya da fakültelerde eğitim görmek istedikleri de sorulmuştur. Buna ilişkin tablo şöyledir:

Tablo:19. Okunmak İstenen Fakülteler

	F	%
Tıp fakültesi	67	17,6
İlahiyat	49	12,9
Eğitim fakültesi	24	6,3
Hukuk	16	4,2
Mühendislikle ilgili bölümler	17	4,5
PDR, psikoloji	8	2,1
İlahiyat, Tıp fakültesi	24	6,3
İlahiyat, Eğitim fakültesi	13	3,1
İlahiyat, Hukuk	10	2,7
Eğitim fakültesi, Tıp fakültesi	11	2,9
Tıp fakültesi, Hukuk	9	2,4
Tıp fakültesi, Mühendislikle ilgili bölümler	16	4,2
Eğitim fakültesi Hukuk,	5	1,3
İlahiyat, Mühendislikle ilgili bölümler	7	1,8
Siyasal, uluslar arası ilişkiler,	1	0,3
İktisat, işletme	1	0,3
İletişim, radyo, sinema	2	0,5
Güzel sanatlar	1	0,3
Eğitim fakültesi PDR, psikoloji	3	0,8
Eğitim fakültesi, Mühendislikle ilgili bölümler	3	0,8
Hukuk, PDR, psikoloji	3	0,8
İlahiyat, PDR, Psikoloji	2	0,5
Hukuk, Mühendislikle ilgili bölümler	4	1,0
İlahiyat, Tıp fakültesi, Eğitim fakültesi	9	1,1

³¹ İbrahim Özgür Ünal, agt, s, s.70.

İlahiyat, Tıp fakültesi, Mühendislikle ilgili bölümler	4	1,2
Tıp fakültesi, Eğitim fakültesi, , Mühendislikle ilgili bölümler	3	0,8
Tıp fakültesi, Hukuk, PDR, psikoloji	1	0,3
İlahiyat, Tıp fakültesi, Hukuk,	3	0,8
Tıp fakültesi, PDR, psikoloji, Mühendislikle ilgili bölümler	2	0,5
Tıp fakültesi, Hukuk, PDR, Mühendislikle ilgili bölümler	2	0,5
Tıp fakültesi, Eğitim fakültesi, PDR, psikoloji,	1	0,3
Cevapsız	68	17,8
Toplam	380	100,0

Öğrencilerin tercih etmeyi düşündükleri fakültelele ilişkin nasıl bir hazırlık yaptıkları, puanların bu fakültelele yetip yetmeyeceği ayrı araştırmaların konusudur. Bununla birlikte, yukarıdaki veriler imam hatip lisesi öğrencilerinin üniversite tercihlerinin çeşitlilik gösterdiğini, bununla birlikte belli alanlarda nispeten bir yoğunlaşma olduğunu göstermektedir. Bu tabloya göre, onlar için ilk sırayı tıp fakültesi (yaklaşık % 37) aldığı söylenebilir. Bunu İlahiyat Fakültesi (yaklaşık %30) izlemektedir. Bunları sırasıyla Eğitim Fakültesi (yaklaşık % 18), Hukuk fakültesi (yaklaşık %14), Mühendislikle ilgili bölümler (yaklaşık % 15) ve PDR/ Psikoloji (yaklaşık % 5) takip etmektedir. Bunların dışında oldukça az da olsa, iktisat, siyasal bilgiler, uluslararası ilişkiler vb. bölümleri düşünen öğrenciler de bulunmaktadır.³² Yukarıdaki tablo analiz edildiğinde her dönem olduğu gibi ilahiyat fakültesinin geneldeki ortalamasının (yaklaşık %30) yüksek olduğu söylenebilir. Dolayısıyla ilahiyat fakültesi, imam hatip lisesi öğrencileri için hala önemini korumaktadır. Bununla birlikte tıp fakültesi de onların belli bir kesimi için tercih edilebilecek ilk fakülte arasında yer almaktadır.³³

Yukarıdaki verilerden anlaşılacağı üzere, imam hatip lisesi öğrencilerinin büyük çoğunluğu üniversite eğitimlerinde yüksek din eğitimi kurumlarını (ilahiyat fakültesi ve benzer fakülteler) tercih etmeyi düşünmemektedir. Bu bulgu geçmiş yıllarda bu öğrencilere dayatılan katsayı uygulamasının ve bunun sonucunda ortaya çıkan tek bir alana (ilahiyata) zorunlu yönlendirmenin yanlışlığını bir kez daha ortaya koymaktadır. Burada cevapsızların (yaklaşık %18) önemli bir oran teşkil etmesi, bazı öğrencilerin dünyasında henüz fakülte tercihi gibi bir konu olmadığını göstermektedir. Bu bulgu da yine bilinçli tercih durumunun eksikliği ile izah edilebilir.

3.10. Diyanet İşleri Başkanlığı İle İlgili Görevlerde Çalışmayı Düşünme

³² Geçmiş yıllarda yapılan bir araştırmada da ihl öğrencilerinin ilk tercihi tıp fakültesi çıkmış, bunu sırasıyla hukuk, siyasal ve ilahiyat izlemiştir. Detaylar için bk. Cebeci, 1993: s. s.112-113.

³³ İlahiyat fakültesi öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada da öğrencilerin bir kısmı kendilerine yeniden şans verilseydi, ilahiyat fakültesini tercihten sonra, ikinci sırada tıp fakültesini tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Bk. M. Korkmaz, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", *Bilimname Dergisi*, 2010. s.186-187.

Tablo:20. DiB' te Çalışmayı Düşünme

	F	%
Evet	78	20,5
Hayır	178	46,7
Karar vermedim	120	31,5
Cevapsız	5	1,3
Toplam	380	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilere Diyanet İşleri Başkanlığı ile ilgili görevlerde çalışmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Buna ilişkin tabloda da görüldüğü üzere, öğrencilerin ancak yaklaşık % 21'i bu konuda olumlu kanaat bildirmişken, yaklaşık % 47 gibi büyük bir çoğunluğu olumsuz kanaate sahiptir. Yaklaşık % 32 gibi önemli bir oran teşkil eden öğrenci grubu ise bu konuda kararsız olduğunu ifade etmiştir. Bu bulgular da Tablo 17.'deki veriyle örtüşmektedir. Geçmiş yıllarda yapılan araştırmalarda da DİB'te görev almayı düşünenlerin oranı genellikle düşük çıkmıştır.³⁴ Bu veri de göstermektedir ki, her ne kadar adı "İmam hatip lisesi" olsa da öğrencilerin çoğunluğu bu okulu Diyanetle ilgili görevlere atanmak için değil, daha çok din eğitimi almak için tercih etmekte ve üniversite eğitimlerine devam etmeyi düşünmektedirler. Yapılan bazı araştırmalarda da katılımcıların (halkın) büyük çoğunluğu bu okuldan mezun olanların sadece imam olacağı yargısına karşı çıkmış, ³⁵ imam hatip mezunlarının her alanda çalışması gerektiğini söylemişlerdir. ³⁶ Kaldı ki, bu okula giden öğrencilerin çoğunluğunun kız öğrencilerden oluşması da bunu destekleyen bir başka husustur.

3.11. Yeniden İmam Hatip Lisesi Tercih Etme Durumu

Tablo: 21. Yeniden İHL'yi Tercih

	F	%
Evet	205	53,8
Hayır	114	29,9
Kararsız	56	14,7
Cevapsız	6	1,6
Toplam	380	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilere "Geriye dönme imkânınız olsaydı, bu okulu tekrar tercih eder miydiniz?" sorusu sorularak onların bu okulu tekrar tercih edip etmeyecekleri hakkında fikir sahibi olmak istenmiştir. Yukarıdaki tabloda da geçtiği üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık %54'ü başa dönüp yeniden tercih yapma durumunda kalsalardı bu okulu tekrar tercih edeceğini, %30'u etmeyeceğini, % 15'i de kararsız olduğunu söylemiştir. Daha önce geçen Tablo: 17'de öğrencilerin yaklaşık % 61'ninin bu kurumda öğrenim görmekten memnun olduklarını, yaklaşık %18'inin memnun olmadıkları, % 21'inin de kararsız olduğu bulgusu elde edilmişti. Buradan anlaşıldığına göre, her iki tablonun verileri genel

³⁴ R.Çakır, İ. Bozan, Talu, (2004), 33.

³⁵ TİMAV, s. 103

³⁶ İbrahim Özgür Ünal, agt., s.29

olarak bir birini desteklemekle birlikte, bazı farkların da ortaya çıktığı söylenebilir. Buna göre, imam hatip lisesinde öğrenim görmekten dolayı memnun olduğunu söyleyen öğrencilerin bir kısmı (yaklaşık %7) yeniden tercih durumunda bu kurumu seçmeyeceklerini söylemektedirler. Aynı şekilde, memnuiyet konusunda kararsız olan bir gurup öğrenci de (yaklaşık % 6) yeniden tercih durumunda bu okulu seçmeyeceklerini belirtmektedirler. Bu bulgular bir bütün halinde değerlendirildiğinde, genel itibariyle mevcut öğrencilerin yarısından biraz fazlası bu kurumun yeniden tercih etme durumunda kalsalar yine aynı tercihte bulunacaklarını belirtmekle birlikte, hiç de azımsanmayacak bir grup öğrencinin ise isteyerek veya istemeden yapmış oldukları bu tercihi gözden geçirecekleri, dolayısıyla imam hatip lisesinde öğrenim görmeyi yeniden talep etmeyecekleri anlaşılmaktadır. Aşağıda öğrencilerin bu kararlarının gerekçelerine ilişkin bulgular ortaya konmuştur.

Yukarıdaki tabloya göre öğrencilerin yarısından fazlasının bu okula ilişkin olumlu bir kanaate sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu soruda onların gerekçeleri de öğrenilmeye çalışılmıştır. Onların dile getirdikleri bazı görüşler şöyledir:

“Okuldan, öğretmenlerden ve derslerden memnunum” 9K, “Ortam burada çok güzel”10E, “Burada kendimi yuvamda gibi hissediyorum” 10E “Okulumu ve eğitimini seviyorum” 12K, “Başörtüsü ile eğitim görebiliyoruz, hocalarımız anlayışlı, ve arkadaşlıklar (kız-erkek)daha seviyeli” 9K.

Bu görüşlerde de geçtiği üzere yeniden bu okulu tercih ederdim diyen bazı öğrenciler daha çok buradaki ortamı beğendikleri için böyle bir fikre sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca onlar öğretmenlerinden, buradaki arkadaşlık ilişkilerinden ve özellikle de başörtüsü ile öğrenim görebilmiş olmaktan dolayı memnun oldukları görülmektedir. Diğer bir grup öğrenci ise daha çok programın getirdiği kazanımlara ilişkin görüşler ileri sürmüşlerdir:

“Bu okullar çift kanatlı eğitim veriyor. Hem dini hem de diğer taraftan hayata hazırlıyor”11E, İşe yarar bilgiler öğrendim. Kur’an okumayı öğrendim, kötü ortamlardan uzak kaldım”12E, Dini yönden birçok eksikliği burada telafi ettim” 12K, “Ailem istemişti, iyi ki gelmişim, hayatımda iyi yönde çok şey değişti.”10K, “Bu okul bana çok şey kattı, dinimi, Kur’an’ı öğrendim ve uygulamaya çalışıyorum” 11K, İlk önce ahreti kurtarmak lazım, sonra bu dünyayı, yani başka bir okulda olsaydım, bu kadar Kur’an’a falan önem vermezdim” 9K, “Bu okulu seviyorum, dinime katkıda bulunmak istiyorum, Arapça öğrenmek için”9K.

Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, bazı öğrenciler imam hatip lisesinde dini bilgileri almış olmaktan, Kur’an okumayı öğrenmiş olmaktan, onların ifadesiyle hayata daha farklı bir gözle bakmayı öğrenmiş olmaktan dolayı bu okulu yeniden tercih edeceklerini söylemektedirler. Ayrıca onlar bu okulu okumakla hayatlarında olumlu değişiklikler olduğunu da öne çıkarmaktadırlar. Bu anlamda söz konusu öğrencilerin bu okulu tercih ederken daha bilinçli tercih ettikleri, buradaki eğitimi daha iyi değerlendirdikleri ve bu okula ilişkin daha olumlu kanaatlara sahip oldukları söylenebilir. Bu oldukları oldukça önemli ve dikkate

değerdir. Ne var ki bu konuda farklı düşünce ve kanaatte olan öğrenciler de bulunmaktadır.

Yukarıdaki tabloda geçtiği üzere oldukça yüksek sayılabilecek bir öğrenci grubu % 30 ise böyle bir imkanları olsaydı, aynı tercihte bulunmayacaklarını ifade etmektedirler. Yaklaşık % 15 gibi bir öğrenci grubu ise bu konuda karasız olduklarını söylemişlerdir. Bütün bu veriler birlikte değerlendirildiğinde şuan imam hatip lisesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin önemli bir kısmının (yaklaşık % 45) yeniden imkanları olsa bu okulu yeniden tercih noktasında olumlu bir kanaate sahip olmadıkları söylenebilir. Bu durum bazı öğrencilerin zaten istemeden bu okulu tercih etmek durumunda kalmaları ile izah edilebilir. Ancak yukarıdaki veriler böyle bir durum olsa bile öğrencilerin bu okula ilişkin kanaatlerinde olumlu bir değişimin gerçekleşmediği şeklinde de yorumlanabilir. Bu yönüyle imam hatip liseleriyle ilgili bir takım sorunların yaşandığı, buradaki eğitimin bazı öğrencileri tatmin etmediği şeklinde de değerlendirilebilir. Araştırmaya katılan öğrencilerden ayrıca bu soruya ilişkin gerekçeleri de öğrenmek istenmiştir. Söz konusu gerekçeler aşağıda ana hatlarıyla ele alınmıştır.

“Her şey ezbere dayalı, hocalar ve dersler çok zor” 10E, “İmam hatip iyi bir ortam ama, ders açısından pek kaliteli değil, bazı hocaları çok yaşlı ders anlatamıyorlar” 11E, “hocalarını sevmedim, ihl öğretmeni farklı olmalı, ben ihl’ye gelirken farklı olacağımı düşünmüştüm” 11K “İşi yaparak, stajla değil, okumayla öğrettikleri için” 12E,

34

Bu görüşlerde geçtiği üzere bazı öğrenciler daha çok öğretmen ve yöntem boyutunu öne çıkararak buradaki eğitimi eleştirmekte ve yeniden tercih etmek durumunda kalsalardı bu okulu tercih etmeyeceklerini söylemektedirler. Onlar özellikle derslerin ezbere dayalı olmasını, hocaların iyi ders işleyememesini, derslerde uygulama olmamasını eleştirmektedirler. Koç’un yaptığı bir araştırmada da imam hatip lisesi öğretmenlerinin özel alan (ihl. Meslek dersleri) öğretim programlarının farkında olma ve bunlardan etkin biçimde yararlanma, dersi planlama ve derse hazırlık, öğrenme ortamlarını hazırlama ve yönetme, bu süreçte çağdaş eğitim araç-gereç ve materyalleri kullanma, öğrenci merkezli yöntem ve teknikleri, sürece yönelik ölçme değerlendirme ve etkili iletişim teknikleri kullanma gibi konularda eksiklikleri olduğu ifade edilmiştir.³⁷ Bazı öğrenciler ise yine programa ilişkin eleştiriler getirmişlerdir:

“Eğitim konusunda eksiklikler olduğunu düşünüyorum, yetersizlikler hem fen hem de dini ilimlerde”11E, Pozitif ilimler yetersiz kalıyor” 12E “Sayısal dersler çok az veriliyor” 12E “Meslek derslerinden dolayı tüm günüm gidiyor ve ben üniversiteye nasıl çalışacağımı bilmiyorum” 11K, “Meslek derslerine çalışmaktan YGS, LYS’ ye vakit yok”11K, “Meslek dersleri üniversiteye hazırlanmamızı etkiliyor”12K, “Meslek derslerinde çok zorlandım, ve karne notlarım çok düştü”12E

³⁷ Bk. Ahmet KOÇ İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi XIII/2 - 2009, 131-174, s. 170.

Bu görüşleri dile getiren öğrenciler ise imam hatip lisesinin programındaki yetersizliklere dikkat çekmekte ve programın bu haliyle kendilerini üniversite sınavlarına ve istedikleri fakültele hazırlamadığını ifade etmektedirler. İmam hatip liselerinin 2013-2014 yılında uygulamaya konulan 9. Sınıf programlarında bir takım düzenlemelere gidilmiş burada dile getirilen sayısal ve fen derslerine ilişkin eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır.³⁸

Bu okulu yeniden tercih etmezdim diyen bazı öğrenciler ise buradaki ortamın beklentilerini karşılamadığını öne çıkarmışlardır. Buna ilişkin bazı görüşler şöyledir:

*“Buraya geldiğimde gerçekten bir İHL ortamı bekledim. Ama diğer liselerden farkı yok”*11K, *“Ortamı tanıdıkça İHL ruhu, çalışma olmadığını gördüm,”*11K, *“Ana-babalarımızın, abilerimizin-ablalarımızın anlattığı ruh ve ortam yok, normal bir liseden farklı kalmamış”* 11E, *“Eski İHL ruhu olsa yeniden bu okulu tercih ederdim ama normal Anadolu lisesinden bir farkı yok şuan”*10K, 11K, *“Dışarıdan görüldüğü gibi değil, gerek ahlak, gerek eğitim konusunda çok aşağı seviyelerde”* 12E, *Bazı konularda çok zorluyorlar ve eşeğin aklına karpuz kabuğu getiriyorlar (kız-erkek ilişkileri),”* 11K, *“Meslek lisesi hoş değil, boş”* 11K, *“Çok hedefsiz insanlarla dolu”* 11K, *“Nefret ediyorum, kimseye tavsiye etmem, çok bunaldım”* 10K, *“Buranın da diğerlerinden hiçbir farkı yok (ortam)”* 12K.

Bu görüşlerde de geçtiği üzere söz konusu öğrenciler imam hatip lisesinin ortamına ilişkin eleştiriler getirmekte, burada çalışma ruhu, hedeflilik, eğitim kalitesi, kız-erkek ilişkileri vb. konulardaki sorunlarına dikkat çekmektedirler. Onların özellikle vurguladıkları hususlardan birisi de kendilerine anlatılan eski imam hatip ruhunu burada görememiş olmalarıdır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Dolayısıyla her kurum gibi eğitim kurumları ve imam hatip liseleri de bu değişimlerden etkilenmektedir. Bu anlamda öğrencilerin burada dile getirdikleri sorunların sadece imam hatiplere özgü olmadığı, pek çok okulda da benzer sorunların yaşandığı söylenebilir. Bu konularda ayrıca tartışma ve araştırmalar yapılabilir. Burada üzerinde durulması gereken husus öğrencilerin kendilerine idealize edilen imam hatip ortamını bulamamış olmalarıdır. Onlara idealize edilen imam hatiplerin gerçekte ne kadar yaşadığı, onların bu okulu tercih ederken beklenti ve hayallerinin ne kadar gerçekçi olduğu vb. ayrıca sorgulanmaya muhtaçtır. Bununla birlikte, imam hatip liselerinin işlevlerine, programlarındaki din derslerinin yoğunluğuna, eğitim ortamlarına, öğrenci profiline vb. ilişkin toplumda diğer liselere (örn. Anadolu liseleri, genel meslek liseleri vb.) nazaran bakış farklılıklarının olduğu söylenebilir.

³⁸ Talim Terbiye Kurulunun, 28.03.2013 tarih ve 18 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumlarının 10, 11 ve 12. Sınıflarına Ait Haftalık Ders Çizelgelerine göre, İHL programlarında matematik, geometri, fizik, kimya vb. dersleri zorunlu dersler arasında gözükmemektedir. Kurul 07.06.2013 tarihinde yeni bir karar (52 sayılı) alarak 9. Sınıflardan geçerli olmak üzere uygulamaya konulan programlarda, 9. Sınıfta Matematik (6 saat), Fizik (2 saat), Kimya (2saat) Biyoloji (3saat) şeklinde yeni bir düzenlemeye gitmiştir.

Dolayısıyla yukarıda bahsi geçen sorunlar imam hatip liselerinde de yaşanmakla birlikte, veli ve öğrencilerin bir kısmı imam hatip lisesine yükledikleri anlamdan dolayı bu sorunların daha az olacağı veya daha çabuk çözülebileceği gibi bir düşünceye sahip olabilirler.

Yapılan çapraz tablo analizlerinde bu okulu yeniden tercih etmeyi isteme ile cinsiyet arasında belirgin bir farklılık bulunmamıştır. Ancak sınıf değişkeni açısından belirgin bir farklılık olduğu ve 9. sınıf öğrencilerin (% 7-8 puan daha yüksek) olumlu bir kanaate sahip oldukları görülmüştür. Daha önce de ifade edildiği üzere bu durumda katsayı sorunun kalkmasının etkisinin olduğu düşünülebilir. Ayrıca imam hatip lisesini tercih sürecinde amaç, içerik, ortam vb. konusunda araştırma yaparak geldiğini söyleyenlerin bu okulu yeniden tercih etme konusundaki olumlu kanaat ortalaması, diğerlerine göre % 24 daha yüksektir. Aynı şekilde bu okula isteyerek geldiğini söyleyenler, istemeden tercih ettiğini söyleyenlere göre oldukça yüksek bir oranda (% 54) bu okulu yine tercih edeceğini söylemiştir. Bütün bu veriler imam hatip lisesini tercih sürecinde araştırma yaparak ve isteyerek gelmenin bu okula ilişkin motivasyonu, buradan beklentileri ve burada elde edilecek kazanımları olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Sonuçlar ve Öneriler

Kayseri il merkezinde, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında, iki farklı imam hatip lisesinde yapılan 152'si erkek, 226'sı kız toplam 380 öğrencinin katıldığı bu araştırmanın sonuçları ve bu sonuçlar bağlamında geliştirilen öneriler şu şekilde sıralanabilir.

✓ Araştırmaya katılan öğrencilerin ülkemizde ortaöğretime geçiş için yapılan merkezi sınav puan ortalamalarının genel itibarıyla düşük olduğunu görülmüştür. Bu durum söz konusu öğrencilerin önemli bir kısmı için, biraz da zorunlu olarak imam hatip lisesine yönelmesine yol açan faktörlerden birisidir.

✓ Araştırmaya katılan öğrencilerin orta ve alt sosyo ekonomik tabana sahip olduğu, geçmiş yıllara nazaran belirgin bir yükselme olsa da özellikle annelerin eğitim düzeylerinin genel itibarıyla düşük olduğu, babaların eğitim düzeyinin annelere kıyasla belirgin şekilde yüksek olduğu, keza yüksek öğretimi bitirenlerin % 30'ları geçtiği anlaşılmıştır.

✓ Araştırmaya katılan öğrencilerin aile ve yakın akrabalarında imam hatip lisesi mezunu olanların oranı % 62'lerde, yüksek din eğitimi kurumlarını bitirenlerin oranı % 46'lardadır. Bu bulgu öğrencilerin aile çevresinde orta ve yüksek din eğitimi alanların yoğun bir şekilde bulunması ile onların imam hatip liselerine yönelmeleri arasında ilişki olduğunu akla getirmektedir. Nitekim açık uçlu sorularda bazı öğrenciler aile çevrelerindeki imam hatip ve ilahiyat mezunlarının, bu okulu tercih sürecinde kendilerine yönlendirmede bulunduğunu ifade etmişlerdir.

✓ Araştırmaya katılan öğrencilerin % 25 gibi düşük bir kısmı “*Bu okulu tercih sürecinde imam hatip liselerinin amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konusunda araştırma yaptınız mı?*” şeklindeki soruya “evet”, % 35 “kısmen” %

38'i "hayır" cevabını verirken; yine aynı öğrencilerin % 35'i "imam hatip mezunlarının iş imkânları, istihdam durumu, üniversiteye yerleşme durumları vb. konusunda araştırma yaptınız mı?" sorusuna "evet", % 22'si "kısmen", % 41 ise "hayır" cevabını vermiştir. Bütün bu veriler imam hatip lisesi öğrencilerinin büyük bir kısmının, bu okulun amaçları, programları, eğitim ortamları, bu okulu bitirenleri iş imkânları, istihdam durumu, üniversiteye yerleşme durumları vb. konusunda araştırma yapmaksızın okul tercihinde buldukları şeklinde yorumlanabilir.

✓ Söz konusu öğrencilere sorulan yukarıda bahsi geçen konularda nereden/kimlerden araştırma yaptınız? Şeklindeki sorulardan elde edilen bulgularda da onların çoğunun (% 37-40) genelde tek bir kaynakla yetindiği ve bununda genelde aile ve yakın çevresi (% 17-20) olduğu anlaşılmıştır. Mezunlar, öğretmenler, okulu ziyaret, internet siteleri gibi birden çok kaynağı belirtenlerin oranı yok denecek kadar az çıkmıştır. Bütün bu veriler imam hatip lisesi öğrencilerinin büyük bir kısmının bu okulu tercih sürecinde yeterince bilinçli olmadıkları şeklinde yorumlanmıştır. Araştırma şehir merkezinde yapılmasına ve deneklerin büyük çoğunluğunun şehirde oturmalarına rağmen araştırma yaparak gelenlerin oranının oldukça düşük kalmış olması da dikkat çekici bir başka bulgudur. Diğer taraftan yapılan analizlerde 9. Sınıf öğrencilerinin belli oranda da olsa bu okulu daha bilinçli ve isteyerek seçtikleri bulgusu elde edilmiş, katsayı sorunun kalkmasının bunda etkili olabileceği sonucuna varılmıştır.

✓ Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (yaklaşık % 70) bu okulu isteyerek tercih ettiğini ve kendilerine bu okulu tercihte çevrelerinde yönlendirme yapıldığını (% 77) söylemiştir. Bu anlamda öğrencilerin kendi isteklerinin ve çevrelerindeki yönlendirmelerin onların bu okulu tercihlerinde önemli olan diğer bazı faktörler olduğu görülmüştür.

✓ Onların bu okulu tercihlerinde etkili olan sebeplerin araştırıldığı ve birden fazla şikkın işaretlenebileceği kapalı uçlu soruda öğrencilerin toplamda yaklaşık % 60'ı "aile ve yakın akraba çevrenin istekleri", % 56'sı "Dini ilimlerde daha çok bilgi edinme isteği", yaklaşık % 54'ü "İmam Hatip ortamının daha uygun olması", % 34'ü "Başka liselere puanın yetmemesi" seçeneklerini işaretlemişlerdir. Dolayısıyla onların bu okulu tercihlerinde birden çok faktörün etkili olduğu, bunların içerisinde de aile çevresinin istekleri, dini ilimlerde bilgi edinme isteği, imam hatip ortamı, başka liselere puanın yetmemesi gibi faktörler etkili olmuştur. Bu konuda en az işaretlenen seçenekler "DİB'te görev almayı düşündüğüm için" seçeneği (yaklaşık % 16) ve "Mezun olunca daha kolay iş bulabileceğim için" (yaklaşık % 10) olmuştur. Bu veriler öğrencilerin çoğunun bu kuruma Diyanette görev almak veya bu kurumun sağlayacağı iş imkanlarından yararlanmak için yönelmediğini göstermektedir. Nitekim kendilerine sorulan başka bir soruda onların ancak % 20'si bu kurumda çalışmayı düşündüğünü söylemiştir.

✓ İmam hatip liseleri isminden de anlaşılacağı üzere, kuruluş gerekçesinde geçtiği üzere, kanuni işleviyle "din görevlisi yetiştirme" gibi bir işlevle kurulmuş olsa da cumhuriyetin kuruluşundan günümüze ülkemizdeki din eğitimi politika ve uygulamalarının sonuçlarından birisi olarak bu kurum sadece bu işlevi yerine

getirmemiş, halkın daha çok din eğitimi talebini karşılama gibi bir işlev de görmüştür. Ayrıca bu kurum yakın zamana kadar özellikle kız öğrencileri olan aileler için baş örtüsü ile eğitim görebilme imkan ve ortamından dolayı daha farklı algılanmıştır. Bu anlamda bu kurumun ismi ve programları yerine getirmiş olduğu işlevler ve ülkemizdeki çoğulcu din eğitimi (Ailevilik, Caferilik vb.) talepleri de dikkate alınarak yeniden gözden geçirilebilir.

✓ Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 61'i bu okulu okumaktan dolayı memnun olduklarını belirtmiştir. Açık uçlu soruda onlar, daha çok din eğitimi almış olmayı, bu okulun ortamını, burada edindikleri bazı kazanımları memnuniyet gerekçesi olarak ileri sürmüşlerdir. Önemli sayılabilecek bir öğrenci grubu ise burada eğitim almaktan memnun olmadığını söylemiş, öğretmenlerin yaşlı olmasını ve etkili ders işleyememelerini, meslek derslerinin ağır ve ezberlerin fazla oluşunu, okul programlarında sayısal ve fen derslerinin yetersiz olmasını, okulda sosyal aktivitelerin olmamasını temel memnuniyetsizlik sebepleri olarak ileri sürmüşlerdir. Bu anlamda imam hatip liselerinde sosyal, kültürel, sanatsal ve spor aktivite imkanları gözden geçirilebilir. MEB tarafından okul idarecilerine bu konularda seminerler verilebilir.

✓ Araştırmaya katılan öğrencilerin neredeyse tamamı üniversitede eğitimlerine devam etmek istediklerini söylemişlerdir. Buna ne ölçüde hazırlık yaptıkları, istedikleri fakülteleri kazanıp kazanamayacakları tartışmalı olsa da, onların fakülte tercihleri oldukça çeşitlilik göstermekte, bununla birlikte, tıp ve ilahiyat fakülteleri onların önemli bir kısmı (%30) tarafından düşünülmektedir. Bu fakülteleri sırasıyla eğitim, hukuk, mühendislik ve PDR/Psikoloji gibi bölümler izlemektedir.

✓ Araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlası (% 54) bu okulu yeniden tercih edebileceğini söylemişken, % 30'u böyle bir tercihte bulunmayacağını, % 15'i de kararsız olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla burada öğrenim görmekte olan öğrencilerin bir kısmı (%7) yeniden tercih durumunda bu okulu tercih etmeyeceğini belirtmiştir. Buradaki açık uçlu soruya verilen cevaplar ile memnuniyete ilişkin sorudaki cevaplar arasında paralellik olduğu görülmüştür. Dolayısıyla meslek derslerinin ve ezberlerin fazlalığı, bu derslerin niteliğinin düşük oluşu, öğretmen kalitesinin yetersizliği, programda sayısal ve fen derslerindeki yetersizlik, önceden idealize edilen ortamın bulunamayışı gibi faktörler bu okulu yeniden tercih etmemedeki hususlar olarak öne çıkmıştır.

✓ Öğrencilerin büyük bir kısmı bu okulu daha çok din eğitimi almak için tercih etmekte ancak üst eğitimlerinde din eğitimi ile ilgili bir fakülteyi (ilahiyat) düşünmemektedirler. Ayrıca onlar okulun öğretim programını eleştiri konusu yapmakta, okulun kendilerini bu yönüyle üst eğitime hazırlayamadığını ifade etmektedirler. Özellikle katsayı sorununun da ortadan kalkmasıyla öğrencilerin üniversite tercihlerinde bir takım değişiklikler olmuştur. Bu anlamda onlar sayısal alanlar tercih etmeyi düşündükleri halde okul programlarında bu tür derslerin yok denecek kadar az olmasından yakınmışlardır. Bu anlamda söz konusu okulun programlarında, öğrencilerin üniversite tercihleri de düşünülerek, bazı dersleri kendileri de telafi edebilecekleri düşünülerek, bu yönde değişikliklere gidilebilir.

✓ İmam hatip liseleri bünyesindeki rehberlik servislerinde bu okulu tercih etmeyi düşünen öğrenciler için bu kurumla ilgili detaylı tanıtıcı programlar, materyaller hazırlanabilir. Bunlar okulun internet sitesinde yayınlanabilir. Posterler ve broşürler hazırlanarak lise tercih dönemlerinde okullara dağıtılabilir.

KAYNAKÇA

- Akyürek, S. (2009), “İmam Hatip Liselerinde Din Öğretimi: Fırsat mı? İmkan mı? Girdap mı? Açmaz mı?”, IV. Din Şurası Bildirileri, (DİB tarafından şuranın bildiri kitabı basılmamıştır, bahsi geçen bildirden sahibinin izni ile yararlanılmıştır.)
- Ayhan, H. (2004). Türkiye’de Din Eğitimi, DEM Yayınları.
- Bolay, S. ve Türköne, M. (1995). *Din eğitimi raporu*. Ankara: Ankara Merkez İmam Hatip Lisesi Öğrencileri ve Mezunları Vakfı Yayını.
- Bozan, İ. (2007), Devlet ve Toplum Arasında Bir Okul: İmam Hatip Liseleri, Bir Kurum, Diyanet İşleri Başkanlığı, TESEV Yayını.
- Karasar, N.(2002), Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayınları.
- Kaya, A., Baysal A. ve Diğerleri; (2005), Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Anı Yayınları.
- Kaymakcan, R., “Türkiye’de Din Eğitimi Politikaları Üzerine Düşünceler”, http://www.dem.org.tr/makaleler/dinegitimi_recep_06072006_EKEV.pdf (30.10.2013).
- Koç, A, (2009), İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenlerinin Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi XIII/2 -, s. 131-174.
- Korkmaz, M. (2010) ,”İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”, Bilimname , s.167-204.
- Korukçu, A. (2012) “İmam Hatip Liseleri” Din Eğitimi El Kitabı içinde, Ed. R. Doğan, R. Ege, Grafiker Yay. Ankara, s.181-213.
- Öcal, M. (1994), İmam Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları, Ensar Vakfı Yayınları.
- Öcal, M.(1999), Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Sayı 6, s. 219-222.
- Öcal, M. (2003). “İmam Ve Hatip Mektepleri, Mezunlarından Bazıları İle Yapılan Mülâkatlar Ve Şehâdetname Örnekleri” Uludağ İlahiyat Fak. Dergisi, Cilt: 12, Sayı:2, 2003 s. 51-101.
- Özensel, E., Akın, M.H., ve Aydemir, M.A.; (2012), Türkiye’de İmam Hatip Liseleri Ve İmam Hatip Algısı, TİMAV, Yay.

- Çakır, R., Bozan, İ., Talu, (2004), İmam Hatip Liseleri Efsaneler ve Gerçekler, TESEV yay.,
- Subaşı, N. (2004). İmam hatip(li)ler üzerine: Teolojik birikimin modern kaynakları. Değerler Eğitimi Dergisi, 2 (6), s. 115-132.
- Ünal, İ.Ö.(2008), Sakarya İlinde İmam Hatip Algısı, Yayınlanmamış YLT.Gazi Ü., SBE.
- Yeşilyaprak, B., (2003), Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım, Nobel Yay., Ankara.
- Yıldırım, A; Şimşek H. (2005); Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yay., Ankara.